

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju**  
**MISIJA NA KOSOVU**

**Prilog preispitivanju napretka Akcionog plana Strategije  
za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na  
Kosovu,  
2009–2015.**

**Septembar, 2012.**

*Odricanje od odgovornosti:*

Zvanična verzija ove publikacije pisana je na engleskom jeziku. Sve druge jezičke verzije ove publikacije predstavljaju prevod sa originalne engleske verzije i ne smatraju se zvaničnim

## SADRŽAJ

LISTA SKRAĆENICA.....	4
IZVRŠNI PREGLED.....	5
1. UVOD.....	7
Angažovanje OEBS-a u diskusijama o praktičnoj politici i zastupanju prava i potreba zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.....	7
Sadržaj, metodologija i struktura.....	9
2. MEAHANIZMI NA CENTRALNOM NIVOU ZA SPROVOĐENJE AKCIONOG PLANA.....	9
3. TEMATSKI SEKTORI.....	11
a. <i>Obrazovanje</i> .....	12
Cilj 1.....	12
Cilj 2.....	13
Cilj 3.....	13
Cilj 4.....	16
b. <i>Zaposlenje i ekonomsko osnaživanje</i> .....	17
Cilj 1.....	17
Cilj 2.....	17
Cilj 3.....	17
c. <i>Zdravstvena i socijalna pitanja</i> .....	19
Cilj 1.....	19
Cilj 2.....	20
Cilj 3.....	21
Cilj 4.....	22
d. <i>Stanovanje i neformalna naselja</i> .....	22
Cilj 1.....	22
Cilj 2.....	24
e. <i>Povratak i reintegracija</i> .....	24
Cilj 1.....	25
Cilj 2.....	25
f. <i>Registracija</i> .....	28
Cilj 1.....	29
Cilj 2.....	30
g. <i>Kultura, mediji i informacije</i> .....	31
Cilj 1.....	31
Cilj 2.....	32
h. <i>Učešće i zastupljenost</i> .....	33
Cilj 1.....	33
i. <i>Bezbednost, policija i pravosuđe</i> .....	36
Cilj 1.....	38
Cilj 2.....	39
Cilj 3.....	39
Cilj 4.....	40

4. ZAKLJUČAK .....	40
5. PREPORUKE VLADI KOSOVA .....	41
Aneks I – Spisak relevantnih izveštaja OEBS-a .....	43

## LISTA SKRAĆENICA

AU	Administrativno uputstvo
SKDU	Savetodavna kancelarija za dobro upravljanje
RL	Raseljeno lice
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
MKOS	Ministarstvo kulture, omladine i sporta
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
MSPP	Ministarstvo sredine i prostornog planiranja
MZ	Ministarstvo zdravlja
MIU	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MLSW	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
OKZP	Opštinska kancelarija za zajednice i povratak
NVO	Nevladina organizacija
ODIHR	Kancelarija za demokratske institucije i ljudskih prava
KP	Kabinet premijera
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
TSRNN	Timovi za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje
RTK	Radio Televizija Kosova
UNHCR	Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNMIK	Privremena uprava Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu

## IZVRŠNI PREGLED

Ovaj dokument ima za cilj da doprinese preispitivanju primene *Kosovskog Akcionog plana za sprovođenje Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (2009–2015)*, a posebno procesa preispitivanja koji je koordinisala Savetodavna kancelarija za dobro upravljanje pri Kabinetu premijera u poslednjem tromesečju 2012. godine.

Usredsređujući se na period od prve konferencije za procenu uspešnosti, koju su u maju 2011. godine organizovali Evropska komisija i Vlada Kosova, i na osnovu redovnih aktivnosti nadgledanja Misije za evropsku bezbednost i saradnju na Kosovu (OEBS), zajedno sa dodatnim razgovorima sa predstavnicima vlade i zajednica, ovaj dokument daje komentare i preporuke za sprovođenje i pitanja koja su od najvećeg značaja za određene oblasti fokusa OEBS-a. On ne predstavlja sveobuhvatno preispitivanje Akcionog plana u pogledu svake aktivnosti.

Kada su u pitanju institucionalni mehanizmi uspostavljeni radi sprovođenja Akcionog plana, uglavnom Tehnička radna grupa i Među-institucionalni upravni odbor, slabost u funkcionisanju ovih institucionalnih aranžmana je po svemu sudeći bio faktor koji je ograničavao uspeh u sprovođenju Akcionog plana. Osnovni zahtevi, kao što su učestalost sastanaka ovih koordinacionih tela i pripremanje izveštaja o nadgledanju, još uvek nisu realizovani. U principu, postoji značajan nedostatak informacija u mnogim oblastima Akcionog plana i još uvek nije započelo prikupljanje većine podataka i sprovođenje studija i procena navedenih u Akcionom planu. Ovaj nedostatak informacija podrazumeva da problemi nisu u potpunosti shvaćeni, što ometa pripremu i sprovođenje ciljanih mera i rešenja kao i neophodnu propratnu procenu napretka i rezultata. Osim toga, među uključenim relevantnim institucijama i akterima još uvek je evidentan nedostatak koordinacije i komunikacije, posebno sa samim zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

Preispitujući napredak u devet sektora Akcionog plana (obrazovanje, zapošljavanje i ekonomsko osnaživanje, zdravlje i socijalna pitanja, stambena pitanja i neformalna naselja, povratak i reintegracija, registracija, kultura, mediji i informisanje, učešće i zastupljenost i bezbednost, policijska služba i pravosuđe), ovaj dokument ističe neke oblasti napretka i dobre prakse, uključujući mere za prevazilaženje prepreka u području registracije građana, poboljšanje u pohađanju škole, pronalaženje rešenja za stambeni smeštaj i stvaranje uslova za održivi povratak i reintegraciju. Međutim, izgleda da u većini oblasti nedostaju intenzivne i koordinisane aktivnosti. U obrazovanju, na primer, iako je pripremljen nastavni plan i program za romski jezik, deca i dalje nemaju ove časove jer nema osposobljenih nastavnika ili udžbenika. Iako je ostvaren napredak u pogledu zatvaranja olovom zagađenih kampova u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, održiva rešenja za stambeni smeštaj još uvek nisu pronađena za hiljade porodica iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Aktivnosti koje imaju za cilj da reše probleme, od časova „nadoknade“ za učenike do finansiranja i podržavanja kulturnih događaja, još uvek se sprovode na ad hoc osnovi. Kosovske institucije na svim nivoima trebalo bi da detaljno ocene i ponovo angažuju svoje osoblje i odvoje budžete za sprovođenje aktivnosti na koje su se obavezali u Akcionom planu do 2015. godine.

Izveštaj OEBS-a iz 2011. godine, koji je preispitivao početni napredak u sprovođenju Akcionog plana<sup>1</sup>, utvrdio je da kosovske institucije nisu uspele da ispune svoje obaveze i pozvao na ulaganje većih napora. Preispitujući korake koji su preduzeti nakon toga, a to je skoro tri godine nakon usvajanja Akcionog plana, ovaj dokumenat dolazi do sličnih zaključaka, što ukazuje da je situacija zabrinjavajuća s obzirom da je za sprovođenje ostalo još nešto više od tri godine. Bez sumnje, da bi se ispunile obaveze koje proističu iz Akcionog plana potrebna je veća politička posvećenost na svim nivoima, zajedno sa povećanim ljudskim i finansijskim resursima.

---

<sup>1</sup> Vidi Izveštaj OEBS-a o sprovođenju Akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (maj 2011), <http://www.osce.org/kosovo/77413> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

## 1. UVOD

Sa ciljem da doprinese značajnoj diskusiji i posvećenosti u rešavanju širokog spektra prava i potreba predstavljenih u *Akcionom planu za sprovođenje Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana 2009–2015* (u daljem tekstu „Akциони plan“)<sup>2</sup>, sačinjavanje ovog dokumenta je najnoviji korak u okviru različitih vrsti podrške koju pruža Misija OEBS-a na Kosovu (OEBS). Udružujući nastojanja svih terenskih timova i nekoliko različitih odeljenja na Kosovu, uključujući i stručnjake Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)<sup>3</sup>, ovaj rad na unapređenju i zaštiti prava zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i njihovoj integraciji odražava visok prioritet koji OEBS daje ljudskim pravima i neprestanu potrebu da se poboljša određivanje prioriteta praktične politike i praksa na Kosovu.

### **Angažovanje OEBS-a u diskusijama o praktičnoj politici i zastupanju prava i potreba zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana**

U skladu sa svojim mandatom da nadgleda, unapređuje i štiti ljudska prava zajednica na Kosovu, OEBS je bio uključen u izvorni proces zalaganja za *Strategiju za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, 2009–2015* (u daljem tekstu „Strategija“)<sup>4</sup>. Kao ključni akter u početnoj diskusiji o praktičnoj politici i zalaganju za pripremu strategije u 2006, OEBS se nakon toga angažovao u radu na terenu kako bi informisao i podstakao šire učešće zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u tom procesu<sup>5</sup>. Koristeći ovu početnu energiju, OEBS je 2007. godine pripremio inicijativu saradnje sa Kabinetom premijera (KP) i Kosovskom fondacijom za otvoreno društvo, s ciljem da pruži podršku izradi Strategije<sup>6</sup>.

<sup>2</sup> KP, *Kosovski Akcioni plan za sprovođenje Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, 2009–2015*, decembar 2009; [http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Action\\_Plan\\_on\\_the\\_Implementation\\_of\\_the\\_Strategy\\_for\\_the\\_Integration\\_of\\_Roma\\_Ashkali\\_and\\_Egyptian\\_Communities\\_2009-2015.pdf](http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Action_Plan_on_the_Implementation_of_the_Strategy_for_the_Integration_of_Roma_Ashkali_and_Egyptian_Communities_2009-2015.pdf) (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>3</sup> Od posebne važnosti je projekat Najbolje prakse za integraciju Roma (BPRI) koji je realizovao OEBS/ODIHR, a koji je Evropska komisija finansirala kao regionalnu inicijativu za integraciju Roma i koji trenutno pokriva Kosovo zajedno sa ostalim zemljama na Zapadnom Balkanu.

<sup>4</sup> Kabinet premijera, *Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, 2009–2015*, decembar 2008; [http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Strategy\\_for\\_the\\_Integration\\_of\\_Roma\\_Ashkali\\_and\\_Egyptian\\_communities\\_2009-2015.pdf](http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Strategy_for_the_Integration_of_Roma_Ashkali_and_Egyptian_communities_2009-2015.pdf) (pristupljeno 24. avgusta 2012). Strategija takođe ima i obrazovnu komponentu koja je posebno usvojena u julu 2007. godine i pokriva period od 2007. do 2017.

<sup>5</sup> OEBS je 2005. godine počeo da promoviše razvoj lokalne strategije kao ključni korak ka sprovođenju OEBS-ovog *Akcionog plana za poboljšanje situacije Roma i Sintija unutar oblasti OEBS-a*, Dekada za uključivanje Roma 2005–2015, kao i relevantne preporuke Saveta Evrope (za više detalja videti [http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/mgsrom\\_en.asp](http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/mgsrom_en.asp), pristupljeno 24. avgusta 2012). Konferencija za predstavljanje pripreme strategije bila je zajednička inicijativa OEBS-a, Kabineta premijera i Kosovske fondacije za otvoreno društvo. Održana u septembru 2006, konferencija je okupila kreatore politika i preko 100 pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana sa celog Kosova. OEBS je nakon konferencije organizovao i propratne aktivnosti na terenu, održavajući pet regionalnih sastanaka u Gjilan/Gnjilanu, Prishtinë/Prištini, Pejë/Peći, Mitrovicë/Mitrovici i Prizrenu sa ciljem informisanja većeg broja Roma, Aškalija i Egipćana o predstojećem procesu pripreme Strategije.

<sup>6</sup> OEBS je podržao proces pripreme Strategije pružajući finansijsku i praktičnu podršku za elemente procesa konsultacija. OEBS je predsedavao na nekoliko radnih grupa oformljenih da daju određeni doprinos u određenim sektorskim poglavljima Strategije, nadgledao izradu preporuka praktične politike i omogućio uključivanje stručnog saveta i podrške OEBS/ODIHR-a i ostalih međunarodnih organizacija (na primer, Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu, Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice, Savet Evrope, Program Ujedinjenih nacija za ljudska naselja). Godine 2007. održano je 50 konsultativnih sastanaka, koji su imali za cilj da prikupe komentare i primedbe za Strategiju, uz podršku OEBS-a i

Vlada je usvojila Strategiju u decembru 2008, nakon čega je pripremljen Akcioni plan koji je usvojen u decembru 2009. OEBS je podržao rad na terenu kako bi predstavio Akcioni plan i unapredio saradnju između centralnog i lokalnog nivoa na sprovođenju, kroz niz regionalnih sastanaka u 2010<sup>7</sup>, koji su ponovljeni 2012, da bi olakšali umrežavanje, koordinaciju i komunikaciju između različitih nivoa vlade u pogledu Akcionog plana<sup>8</sup>. Kao odgovor na zahteve Savetodavne kancelarije za dobro upravljanje (SKDU) pri KP, OEBS je 2012. takođe pružio konkretnu podršku razvoju vladinih kapaciteta za sprovođenje Akcionog plana u pogledu nadgledanja, pripremanja izveštaja i finansijskog planiranja<sup>9</sup>.

Osim pružanja podrške prvobitnoj pripremi Strategije i relevantnim gore navedenim aktivnostima informisanja na terenu i izgradnji kapaciteta, OEBS je dao svoj doprinos i u javnim diskusijama o praktičnim politikama i ostvarenom napretku. OEBS je u maju 2011. objavio izveštaj pod nazivom *Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu* (u daljem tekstu „OEBS-ov izveštaj o preispitivanju za 2011“) <sup>10</sup>, koji daje pregled početnog napretka na osnovu redovnog nadgledanja i dodatnih diskusija i razgovora koje je OEBS sproveo na centralnom i lokalnom nivou i koji se završava nizom preporuka. Ovaj izveštaj OEBS-a podstakao je diskusiju i odlučivanje na prvom sastanku na visokom nivou, koji je održan radi preispitivanja Akcionog plana, odnosno konferenciji održanoj u maju 2011, čiji domaćini su bili Evropska komisija (EK) i Vlada Kosova<sup>11</sup> – posebno zaključni dokumenat, *Četrdeset mera za podsticanje sprovođenja Strategije i Akcionog plana za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana*.

Planirajući sličan javni izveštaj o ostvarenom napretku u sprovođenju okvira praktične politike za integraciju zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana za jesen 2012, OEBS je prilagodio svoje aktivnosti kako bi dao veći doprinos procesu preispitivanja Vlade koji je predložio SKDU. Imajući u vidu ukazanu mogućnost da se doprinese važnim nastojanjima u pogledu primene Akcionog plana, donesena je odluka da se ubrza i prilagodi planirano objavljivanje. Ovaj dokumenat je prema tome pripremljen kao odgovarajuće sredstvo za blagovremene predloge i komentare za proces preispitivanja Akcionog plana i sastanke u 2012. godini.

---

Kosovske fondacije za otvoreno društvo, uključujući i vladine stručnjake, građansko društvo i predstavnike zajednica sa celog Kosova.

<sup>7</sup> Tokom februara i marta 2012. u Gjilan/Gnjilanu, Prishtinë/Prištini, Pejë/Peći, Mitrovicë/Mitrovici i Prizrenu održano je pet regionalnih sastanaka koje je organizovao i finansirao OEBS, a koji su uključivali oko 250 javnih zvaničnika i članova organizacija građanskog društva. Sastanci su organizovani u saradnji sa Kancelarijom za pitanja zajednica i Savetodavnom kancelarijom za dobro upravljanje pri KP.

<sup>8</sup> Tokom maja 2012. u Gjilan/Gnjilanu, Prishtinë/Prištini, Pejë/Peći, Mitrovicë/Mitrovici i Prizrenu održano je pet regionalnih sastanaka koje je organizovao i finansirao OEBS i koji su bili namenjeni opštinskim zvaničnicima i predstavnicima građanskog društva, a koji su imali za cilj da unaprede saradnju i koordinaciju različitih nivoa vlade i poboljšaju komunikaciju o ciljevima i zadacima Akcionog plana. Regionalni sastanci su organizovani u tesnoj saradnji sa Savetodavnom kancelarijom za dobro upravljanje pri KP.

<sup>9</sup> OEBS je u saradnji sa Kosovskom fondacijom za otvoreno društvo organizovao prilagođene programe obuke, za odabrane zvaničnike na centralnom i lokalnom nivou, o tehnikama nadgledanja, pisanju izveštaja i planiranju budžeta. U junu i julu 2012. održane su četiri jednodnevne sesije programa obuke na kojima je bilo 72 službenika javne administracije (30 iz lokalne vlade i 42 iz centralnih institucija).

<sup>10</sup> Videti Izveštaj OEBS-a *Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu* (maj 2011), <http://www.osce.org/kosovo/77413> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>11</sup> „EU i uključivanje Roma, Aškalija i Egipćana – korak napred za Kosovo“, konferencija EK i Vlade Kosova, održana 11. maja 2011.



## Sadržaj, metodologija i struktura

Stavljajući akcenat na period posle konferencije za procenu uspešnosti održane u maju 2011. godine, ovaj dokument se zasniva na redovnom nadgledanju OEBS-a i dodatnim ciljnim razgovorima sa institucijama na centralnom i lokalnom nivou i pripadnicima zajednica kosovskih Roma, kosovskih, Aškalija i kosovskih Egipćana, obavljenim u periodu od decembra 2011. do avgusta 2012.<sup>12</sup>

Iako se sastoji se od konsolidovanog nadgledanja, analize i relevantnih preporuka OEBS-a, ovaj dokument ne predstavlja sveobuhvatnu analizu svake aktivnosti Akcionog plana. On, međutim, daje dragocen doprinos diskusiji o praktičnoj politici u vez sa napretkom, koji je predstavljen u skladu sa tematskim delovima Akcionog plana. Dato je više detalja i šire su predstavljeni oni delovi koji su najvažniji za mandat i fokus rada OEBS-a, posebno pitanja koja se odnose na zaštitu prava zajednica. Ovaj dokument u principu sadrži priličan broj informacija koje su prikupljene na lokalnom nivou i tako održava nadgledanje od strane širokog prisustva OEBS-a na trenu.

U pogledu strukture, ovaj dokument pored Uvoda sadrži i kratku diskusiju o mehanizmima na centralnom nivou za sprovođenje Akcionog plana, nakon čega slede komentari o napretku po sektorima i ciljevima Akcionog plana, Zaključak i završni deo u kome su date Preporuke.

## 2. MECHANIZMI NA CENTRALNOM NIVOU ZA SPROVOĐENJE AKCIONOG PLANA

Akcioni plan naglašava fundamentalnu ulogu institucija na centralnom nivou u sprovođenju mera koje imaju za cilj promovisanje integracije zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, i dodeljuje posebne uloge za neka ministarstva u ključnim sektorima koji odgovaraju njihovim nadležnostima, zajedno sa opštinama na Kosovu.

Iako će svakodnevno sprovođenje Akcionog plana pripadati „resornim ministarstvima, izvršnim agencijama i opštinama u saradnji sa lokalnim i međunarodnim partnerima“<sup>13</sup>, za nadzor i koordinaciju aktivnosti zadužena su dva glavna mehanizma: Tehnička radna grupa za Akcioni plan (u daljem tekstu „Radna grupa“) i Međuinstitucionalni upravni odbor (u daljem tekstu „Upravni odbor“).

Radna grupa<sup>14</sup> usklađuje i koordiniše investicije vlade i donatora, priprema praktične politike i preporuke, savetuje o prioritetima finansiranja i odgovorna je za koordinisanje i komunikaciju među relevantnim akterima kao i za nadgledanje napretka u sprovođenju.

---

<sup>12</sup> Tokom ovog perioda, terenski timovi OEBS-a su obavili dodatne razgovore sa znatnim brojem lokalnih sagovornika, uključujući opštinske zvaničnike, predstavnike zajednica i starešine sela, lokalne nevladine organizacije i druge organizacije, gde je to bilo od značaja. Razgovori su obavljani u opštinama širom Kosova i uključivali su direktore odeljenja, regionalne službenike za zapošljavanje, direktore osnovnih i srednjih škola, osoblje opštinskih kancelarija za zajednice i povratak, osoblje opštinskih jedinica za ljudska prava; zamenike predsednika opština za zajednice i predsedavajuće odbora za zajednice. Na centralnom nivou, OEBS je o raznim temama relevantnim za sprovođenje Akcionog plana između ostalog diskutovao i razgovarao sa šefom SKDU, Ministarstvom za obrazovanje, nauku i tehnologiju, Ministarstvom za zajednice i povratak, Ministarstvom zdravlja i Kosovskom policijom.

<sup>13</sup> Jasno istaknute odgovornosti kao što je detaljno izloženo u Akcionom planu, strana 12.

<sup>14</sup> Uloga i odgovornosti Radne grupe detaljno su izloženi u Akcionom planu, strane 12–14.

Radna grupa kojom predsedava šef SKDU, i koju administrativno podržava njihova kancelarija, uključuje predstavnike različitih ministarstava i relevantnih eksternih aktera<sup>15</sup>. Akcioni plan zahteva da se Radna grupa sastaje najmanje četiri puta godišnje i da objavljuje tromesečne izveštaje o napretku kao i polugodišnje i godišnje izveštaje koje usvaja Upravni odbor.

Upravni odbor<sup>16</sup> je političko telo sa visokim nivoom institucionalne zastupljenosti, kojim predsedava zamenik premijera. Poslovnik o radu Upravnog odbora koji je pripremila SKDU predlaže da se Odbor sastaje najmanje dva puta godišnje. Uloga Odbora je da olakša dijalog i saradnju između nevladinog sektora i Vlade u diskusiji i sprovođenju aktivnosti zacrtanih u Akcionom planu, odobrava izveštaje o sprovođenju i nadgleda predložene revizije Akcionog plana, pomogne u koordinisanju procesa javnih praktičnih politika, osigura da su uslovi Akcionog plana ispunjeni u skladu sa kosovskim budžetom i pomogne u lobiranju za dodatne resurse.

U principu, slabost u funkcionisanju ovih institucionalnih aranžmana po svemu sudeći bio je faktor koji je ograničavao napredak u sprovođenju Akcionog plana.

Kao što je pomenuto u OEBS-ovom izveštaju o preispitivanju iz 2011<sup>17</sup>, relativno kasno uspostavljanje mehanizama Radne grupe i Upravnog odbora ( u drugoj polovini 2010, više od šest meseci nakon usvajanja Akcionog plana i 18 meseci nakon usvajanja Strategije) imalo je negativan uticaj na sprovođenje na samom početku. Neredovni sastanci Radne grupe i Upravnog odbora po svemu sudeći predstavljaju još jednu prepreku za uspešnu koordinaciju svih vladinih odeljenja u sprovođenju Akcionog plana. Radna grupa se sastala šest puta od svog osnivanja u drugoj polovini 2010<sup>18</sup>, iako Akcioni plan predviđa najmanje četiri sastanka godišnje. Na osnovu informacija koje su na raspolaganju OEBS-u, Upravni odbor se nije sastao od maja 2011, kada se sastao pre prve konferencije na visokom nivou za procenu uspešnosti Akcionog plana<sup>19</sup>.

Osim toga, izgleda da su ograničeni resursi unutar Radne grupe bili glavni faktor u neispunjavanju uslova izveštavanja o Akcionom planu<sup>20</sup>, a diskusija tokom konferencije za procenu uspešnosti održane u maju 2012, koju su organizovali Vlada Kosova i Evropska

---

<sup>15</sup> Radna grupa takođe uključuje predstavnike Kancelarije za pitanja zajednice, Ministarstva za zajednice i povratak, Agencije za koordinaciju razvoja i Evropske integracije (sada Ministarstvo za evropske integracije), Agencije za ravnopravnost polova, Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije, Ministarstva rada i socijalne zaštite i Ministarstva zdravlja, kao i spoljne donatore.

<sup>16</sup> Akcioni plan definiše da Upravni odbor ima jedanaest članova: zamenika premijera (predsedavajući), ministra obrazovanja, nauke i tehnologije, ministra sredine i prostornog planiranja, ministra zdravlja, šefa SKDU (koji deluje i u svojstvu zamenika šefa Odbora), direktora Kancelarije za pitanja zajednice, jednog člana iz Konsultativnog saveta za zajednice (kojeg imenuje Savet), ombudsmana, i po jednog predstavnika iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Uloga i odgovornosti Odbora navedeni su u Akcionom planu, strane 14–15. Videti i odluku Vlade br. 8/126 o sastavu Odbora, 26. maj 2010.

<sup>17</sup> Videti Izveštaj OEBS-a *Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu* (maj 2011), <http://www.osce.org/kosovo/77413> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>18</sup> Na osnovu informacija koje su dostupne OEBS-u, Radna grupa je održala ukupno šest sastanaka: 23. jula 2012, 8. oktobra 2010, 29. marta 2011, 13. septembra 2011, 25. novembra 2011. i 4. maja 2012.

<sup>19</sup> Poslednji sastanak Upravnog odbora održan je 4. maja 2011.

<sup>20</sup> Sa mandatom da pripremi tromesečne i polugodišnje izveštaje o napretku, Radna grupa je objavila svoj prvi i jedini izveštaj o sprovođenju Akcionog plana odmah nakon konferencije za procenu uspešnosti koja je održana maja 2011. Drugi godišnji izveštaj o napretku bio je u pripremi u vreme pisanja izveštaja (avgust 2012).

komisija, istakla je kao posebni izazov nedostatak nadgledanja i kapaciteta za pisanje izveštaja u kombinaciji sa slabom institucionalnom saradnjom, ograničenim prikupljanjem podataka i praksom obrade podataka<sup>21</sup>. Kao što je već navedeno, OEBS je obezbedio podršku izgradnji kapaciteta kako bi pomogao u ispunjavanju tih potreba, ali će se zalagati za neprekidno investiranje u kapacitete osoblja i određivanje prioriteta ovih zadataka, kao i za dodeljivanje resursa koji su potrebni za efikasno nadgledanje sprovođenja Akcionog plana. Osim toga, treba napomenuti da podaci koje prikupljaju kosovske institucije obično nisu razvrstani po etničkoj pripadnosti, jeziku ili veri, i skoro u nijednom slučaju ne postoji baza podataka sa razvrstanim podacima koji su relevantni za ključne sektore identifikovane u ovoj Strategiji. Ovo sprečava prikupljanje i analizu statističkih informacija što će uveliko koristiti sprovođenju i nadgledanju Akcionog plana.

Dodatni komentar o institucionalnim mehanizmima Akcionog plana sadržao bi napomenu da je u principu uočena samo ograničena saradnja i koordinacija između institucija na lokalnom i centralnom nivou i da izgleda postoji slaba komunikacija sa građanskim društvom kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana o konkretnim potrebama i ciljanim merama i rešenjima. Konačno, ali veoma značajno, izgleda da dodeljivanje finansijskih resursa nije dovoljno bilo određeno prioritetima. Akcioni plan je uključivao finansijske procene, koje su iznosile ukupno 20 milion evra za period sprovođenja 2009–2015. Iako je za 2012. najavljeno dodeljivanje skoro 3 miliona evra<sup>22</sup>, nije jasno koliko je dodeljenog budžeta potrošeno na relevantne aktivnosti i da li će dalje finansijske obaveze biti potrebne i ispunjene tokom sprovođenja u narednom periodu.

Izgleda da nedovoljna politička volja ugrožava napredak u sprovođenju Akcionog plana. Nizak nivo aktivnosti tela odgovornih za koordinaciju i promovisanje utiču neposredno na sprovođenje koje su centralni i lokalni akteri ostvarili u relevantnim sektorima, a nedostatak suštinskog i redovnog nadgledanja i izveštavanja sprečava jasnu identifikaciju uspeha, potreba i prioriteta.

### 3. TEMATSKI SEKTORI

Informacije i nalazi od značaja za sprovođenje Akcionog plana do kojih je OEBS došao tokom nadgledanja predstavljeni su u daljem tekstu u skladu sa devet sektora obuhvaćenih Akcionim planom. Gde god je bilo moguće informacije i komentari su povezani sa relevantnim ciljevima sektora navedenih u Akcionom planu; tamo gde je dostupan ograničen broj informacija, ili gde se govori o temama od zajedničkog interesa, ciljevi su grupisani na jednom mestu tokom predstavljanja materijala.

---

<sup>21</sup> Videti na primer dokumenat sa konferencije koji je predstavio šef SKDU, na konferenciji EK- Vlada Kosova „EU i integracija Roma, Aškalija i Egipćana – korak napred za Kosovo“, 11. maj 2011.

<sup>22</sup> Tokom okruglog stola pod nazivom „Kosovo, EU i integracija Roma, Aškalija i Egipćana – dostignuća, problemi i korak napred“, koji su 25. maja 2012. u Prishtině/Prištini organizovali Kancelarija Evropske unije na Kosovu i Kosovska fondacija za otvoreno društvo, šef SKDU pri KP objavio je sledeće budžetske obaveze u pogledu Strategije i Akcionog plana za 2012: Ministarstvo rada i socijalne zaštite oko 2 miliona evra; Ministarstvo za zajednice i povratak 400.000 evra; Ministarstvo zdravlja 93.000 evra; Ministarstvo kulture, omladine i sporta 67.000 evra; Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije 100.000 evra; Ministarstvo lokalne uprave 90.000 evra; KP 30.000 evra.

## **a. Obrazovanje**

Deca kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana slabo se upisuju u škole i/ili je stopa pohađanja nastave niska, a visoka je i stopa napuštanja škole, koja je posebno izražena među devojkama, kao i kasnije upisivanje u školu, odnosno posle navršene šeste godine. Ovakvom stanju stvari doprinosi nekoliko činilaca, uključujući veliku stopu siromaštva kojom su pogođene ove tri zajednice, nizak nivo obrazovanja i nizak nivo svesti o važnosti obrazovanja u navedenim zajednicama, među-etničke tenzije, uznemiravanja i diskriminacija u školama, kao i nedostatak učitelja i nastavnika koji su poreklom Romi, Aškalije i Egipćani<sup>23</sup>. Premda nalazi do kojih je OEBS došao nadgledanjem ukazuju na postojanje značajnih stalnih problema u ovom sektoru, postoje i pozitivni primeri nekih institucija koje su se bavile pitanjima od interesa – mada često tek nakon angažovanja građanskog društva ili međunarodne zajednice u rešavanju konkretnih pitanja.

### **Cilj 1: Značajno poboljšati učešće u obrazovnom sistemu i kvalitet obrazovanja za pripadnike zajednica Roma, Aškalija i Egipćana**

Primeri preduzetih koraka u rešavanju ovih problema uključuju koordinisani rad na suzbijanju nepohađanja nastave i kašnjenja sa upisom u gradu Fushë Kosovë/Kosovo Polje. Ovi problemi su uspešno rešeni kod 53 dece kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana koja su u multi-etničku školu „Selman Riza“ upisana u školsku 2011–2012 godinu, nakon intervencije građanskog društva i uz pomoć opštine i Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT)<sup>24</sup>. Premda su u pet opština uočene ad hoc inicijative za povećano pohađanje nastave dece iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana<sup>25</sup>, OEBS u principu nije upoznat sa nijednim primerom sistematske ili široko rasprostranjene nadoknade izgubljenih časova ili da je bilo intenzivne nastave s ciljem da se pomogne deci iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana da se uključe u obrazovni sistem. Treba napomenuti da je rad posrednika iz zajednice u jednom broju opština doprineo većem pohađanju nastave putem sprovođenja kulturno-osetljivih inicijativa i kroz jačanje između ove tri zajednice i institucija (za više detalja o ulozi posrednika videti Cilj 3 u daljem tekstu).

Što se tiče posebnog razvoja kapaciteta nastavnika iz ove tri zajednice, premda Akcioni plan obavezuje na uključivanje nastavnika iz zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana i njihovih pomoćnika u obrazovanju na predškolskom i nivou obdaništa,

<sup>23</sup> Videti izveštaj OEBS-a *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje*, (jul 2012), str. 24–28. <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>24</sup> Ideas partnerstvo, nevladina organizacija (NVO) sa Kosova, uočila je da je prepreka za ulazak u obrazovni sistem nepolažanje prijemnog ispita: zbog toga je ova NVO omogućila deci intenzivnu nastavu kako bi položili ispit i krenuli u školu na početku akademske godine 2011–2012. Od ukupno 53 dece koja su pohađala časove ove NVO, 42 sada redovno pohađa nastavu u školi. Videti izveštaj OEBS-a *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje*, (jul 2012.), strana 27. <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta 2012.).

<sup>25</sup> Na primer, u opštini Ferizaj/Uroševac, Opštinska kancelarija za zajednice i povratak sarađivala je sa OEBS-om i lokalnom nevladinom organizacijom, Centar za zajednicu Aškalija, na podeli udžbenika srednjoškolcima iz zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. U Podujevë/Podujevu opština nudi časove opismenjavanja za pripadnike zajednice kosovskih Aškalija i takođe prihvata upis u školu dece povratnika koja nemaju neophodna dokumenata o registraciji građana. Slične inicijative su preduzele opštine Gjakovë/Đakovica, Pejë/Peć i Prizren. Videti izveštaj OEBS-a *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje* (jul 2012), strana 10. <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

OEBS nije upoznat da na Kosovu postoje bilo kakvi sveobuhvatni naponi da se ovi kapaciteti razviju<sup>26</sup>.

## **Cilj 2: Sprečavanje diskriminacije i odvajanja u obrazovnom sistemu**

U pogledu problema koji se odnose na diskriminaciju i odvajanje u obrazovnom sistemu, iako Akcioni sistem nalaže institucijama da izvrše analizu i preduzmu veliki broj radnji, MONT nije uočio da takvi problemi postoje na Kosovu<sup>27</sup>. Ministarstvo prema tome nije obavilo nikakvu posebnu analizu relevantnih zakona niti je preduzelo korektivne mere.

Međutim, u oktobru 2011. zabeležena su dva primera pozitivnih institucionalnih radnji i saradnje: u Ferizaj/Uroševcu i Gjakovë/Đakovici su raspuštena odeljenja u kojima su nastavu pohađali učenici iz samo jednog etničkog miljea, a učenici su integrisani u druge razrede nakon intervencije nadležnih, uključujući i opštinske zvaničnike, MONT i međunarodnu zajednicu (uključujući OEBS).<sup>28</sup>

Projekat OEBS-a sproveden u 2011. godini (sličan projekat se trenutno sprovodi u 2012) za cilj je imao da suzbije stvaranje stereotipa u školama i da podigne nivo svesti kod nastavnika u pogledu prepoznavanja kulturnih, lingvističkih i etničkih raznolikosti<sup>29</sup>. Pored ostvarenih rezultata, u ovom projektu je istaknuto da postoji velika potražnja za obukom ove vrste kao i za nalaženjem rešenja za one nastavnike koji ne mogu da učestvuju. Sledeći projekat OEBS-a koji se sprovedi u 2012. ima za cilj povećanje svesti opštinskih službenika za obrazovanje o razumevanju i prepoznavanju odvajanja u školama<sup>30</sup>. Nažalost, izgleda da ni do danas MONT nije obezbedio nijednu sistematsku ili redovnu obuku za nastavnike o temama kao što su: ljudska prava, zabrana diskriminacije, tolerancija, itd, dok zaposleni u prosveti i đaci imaju koristi od ovih obuka koje se sporadično ili na ad hoc osnovi organizuju, a koje nude međunarodne organizacije i lokalne nevladine organizacije (NVO-i).

## **Cilj 3: Kvalitetna i efikasna saradnja među relevantnim institucijama i organizacijama usmerena na obrazovanje pripadnika zajednice Roma, Aškalija i Egipćana**

<sup>26</sup> Neke međunarodne inicijative ipak postoje. Na primer, u okviru projekta koji je finansirala nevladina organizacija, švajcarski Caritas, četiri pripadnika zajednice kosovskih Roma u Prizrenu su pohađala obuku za nastavu u predškolskom obrazovanju. Nastavnici koji trenutno rade u predškolskoj ustanovi u Prizrenu čekaju da njihove diplome budu nostrifikovane.

<sup>27</sup> Na sastanku koji je MONT održao u januaru 2012. zvaničnici su izjavili da nema odvajanja što se tiče obrazovanja na Kosovu.

<sup>28</sup> U osnovnoj školi „Tefik Čanga“ u gradu Ferizaj/Uroševac na početku tekuće školske godine uspostavljeno je odeljenje prvog razreda koje su pohađali učenici samo jedne etničke pripadnosti, to su bili učenici iz zajednice Aškalija. Ovo odeljenje je raspušteno u oktobru 2011, nakon što je OEBS intervenisao kod direktora škole i Odeljenja za obrazovanje pri opštini, a učenici su integrisani u druge razrede. U drugom slučaju, mono-etničko odeljenje koje su činili učenici iz zajednice Egipćana formirano je u školi „Mustafa Bakija“ u Gjakovë/Đakovici. Odeljenje je na sličan način raspušteno, a učenici su u oktobru 2011. integrisani u druge razrede, nakon intervencije OKZP-a, inspektorata za obrazovanje i MONT-a, kao i OEBS-a i drugih međunarodnih aktera, te nakon što je ovo pitanje razmatrano na sastancima lokalnih odbora za zajednice i Savetodavnog odbora za zajednice. U oba slučaja je nedavnim nadgledanjem OEBS-a potvrđeno da pogođena deca kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana nastavljaju sa pohađanjem redovne nastave.

<sup>29</sup> U ovom projektu su 42 nastavnika iz regiona Gjilan/Gnjilana i Prishtinë/Prištine u 2011, i dodatnih 40 nastavnika iz regiona Pejë/Peći i Prizrena u 2012, obučeni za upotrebu pristupa usmerenog na učenike kao i korišćenja participativne, inkluzivne metodologije u nastavi, promovišući istovremeno toleranciju i razumevanje među zajednicama i učenje da se prihvate razlike drugih.

<sup>30</sup> Ovaj projekat OEBS-a se trenutno sprovodi na celom Kosovu i do sada ga je iskoristilo 175 zaposlenih u prosveti.

U istraživanju OEBS-a istaknuti su problemi vezani za napuštanje škole i nepohađanje nastave i utvrđen je značajan nedostatak pouzdanih, zvaničnih podataka u vezi sa stopom napuštanja nastave u školama širom Kosova<sup>31</sup>. Pravni i politički okvir Kosova je u celini u skladu sa međunarodnim standardima za ljudsko pravo na obrazovanje i relevantne privremene posebne mere za suzbijanje napuštanja nastave i povećanje stepena pohađanja nastave kod ugroženih grupa. Međutim, problematični su uspostavljeni sistemi za procenu i nadgledanje pohađanja nastave i nema podataka o kvalitetnom i odvojenom obrazovanju, koji bi poslužili kao osnova za potrebne odluke o praktičnoj politici. OEBS je tokom svog istraživanja ustanovio da zvanični statistički podaci ne daju pouzdane i potpune informacije o napuštanju škole, zbog neadekvatnih i nepouzdatih metoda koje su MONT i opštinske institucije koristili u nadgledanju i prikupljanju podataka, kao i vođenja evidencije na nivou škole (npr. 37 odsto ispitanih škola ili nisu pratile stopu napuštanja nastave ili su tvrdile da u protekle tri godine nije bilo slučajeva napuštanja škole). Nedostatak informacija o pohađanju nastave i napuštanju škole, među svim zajednicama, onemogućava stvaranje jasne slike o konkretnim izazovima i potrebama pripadnika zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

Međutim, izdavanje dva nova administrativna uputstva (AU) od strane MONT-a krajem 2011. trebalo bi da unapredi stanje i ujedini način vođenja evidencije<sup>32</sup>. Prvo uputstvo se odnosi na prikupljanje statističkih podataka o upisu u škole, a drugo na školsku arhivu. Oba AU dopunjuju jedno drugo i trebalo bi da dovedu do dosledne upotrebe i uzajamnog korišćenja mehanizama za praćenje u pisanoj formi (dnevnik odeljenja, matrica, itd.) i elektronske baze podataka koja će sadržati detaljne informacije o uzrastu učenika, rodu, etničkom poreklu, maternjem jeziku i udaljenosti od škole, i posebne rubrike za pohađanje nastave i napuštanje škole („napuštanje“).

Važan pozitivan korak vredan pomena bio je taj što je MONT 14. oktobra 2011. usvojio AU<sup>33</sup> sa ciljem da se reši pitanje napuštanja i upisa u škole tako što će se formirati Timovi za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje (TSRNN) na opštinskom i školskom nivou. Premda se novo AU ne odnosi direktno na zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, novo AU se odnosi na upravljanje merama koje treba preduzeti na opštinskom nivou kako bi se promovisao nesmetan i olakšan pristup obrazovanju za sve zajednice, uključujući one najugroženije. Međutim, sprovođenje novog uputstva ne ostvaruje se na jednak način. Nedavna procena koju je sproveo OEBS pokazala je da nijedna od opština u regionu Prizrena, Gjilan/Gnjilana i Mitrovicë/Mitrovice nije formirala takve timove, dok za region Prishtinë/Prištine i Pejë/Peći postoje oprečne informacije o postojanju i funkcionisanju ovih timova<sup>34</sup>. Redovne radnje nadgledanja koje sprovodi OEBS

<sup>31</sup> Na sastanku održanom januara 2012. godine, MONT je predočio da stopa napuštanja škole iznosi 0,65 odsto u 2008–2009. i 0,62 odsto 2009–2010.

<sup>32</sup> AU 09/2011 „O prikupljanju statističkih podataka i izveštavanju o radu škola i predškolskih ustanova u preduniverzitetskom obrazovanju kroz upotrebu sistema za upravljanje informacijama u obrazovnom procesu“, dostupno na [http://www.masht-gov.net/advCms/documents/09\\_UA.pdf](http://www.masht-gov.net/advCms/documents/09_UA.pdf), i AU 15/2011 „O školskoj dokumentaciji u preduniverzitetskom obrazovanju“, dostupno na [http://www.masht-gov.net/advCms/documents/15\\_UA.pdf](http://www.masht-gov.net/advCms/documents/15_UA.pdf), oba su izdata 30. decembra 2011. (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>33</sup> AU br. 07/2011 o „Stvaranju i ojačavanju timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje obaveznog školovanja“, 14. oktobar 2011, dostupno na [http://www.masht-gov.net/advCms/documents/UA\\_BRAKTISJA\\_E\\_SHKOLLES\\_SERBISHT\\_dhe\\_ANGNISHT\\_.pdf](http://www.masht-gov.net/advCms/documents/UA_BRAKTISJA_E_SHKOLLES_SERBISHT_dhe_ANGNISHT_.pdf) (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>34</sup> Direktor osnovne škole „Selman Riza“ u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje izjavio je da su TSRNN formirani na nivou škole, mada nije bio u mogućnosti da predstavi nikakav dokument koji bi podržao



pokazuju da je na Kosovu glavna prepreka za uspostavljanje TSRNN sama činjenica da je više d 90 odsto ispitanih izjavilo da nisu upoznati sa postojanjem odgovarajućeg AU, te da nijedna opština nije obezbedila finansijska sredstva za sprovođenje pomoćnih mera u 2012. godini<sup>35</sup>.

Pozitivni pomaci u rešavanju problema koji se odnose na pohađanje nastave dece kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana uočeni su u opštini Ferizaj/Uroševac gde su OKZP, lokalne NVO i međunarodne agencije preduzeli različite aktivnosti, uključujući diskusije za okruglim stolom sa roditeljima i decom<sup>36</sup>. Pažnja međunarodne zajednice je takođe bila usmerena na pitanje napuštanja škole na Kosovu, a jedna međunarodna NVO sada organizuje dva neformalna operativna tima<sup>37</sup> u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje.

Uloga posrednika u zajednici u nekim opštinama izgleda da je takođe povećala stopu pohađanja nastave kroz sprovođenje kulturno-osetljivih inicijativa i kroz stvaranje povezanosti između tri zajednice i institucija., OEBS još od 2010. godine podržava inicijativu da se obuča i angažuju posrednici iz zajednice u devet opština, što je dovelo do značajnih rezultata u pogledu učešća u školovanju dece iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana<sup>38</sup>. Na primer, krajem školske 2010/2011. godine, ovi posrednici su sprovodili kampanju od kuće do kuće kako bi se deca upisala u prvi razred, utvrdilo koja deca su napustila školovanje i povećala svest roditelja o važnosti pravovremenog upisa. Kao posledica ovih radnji, više od 100 dece iz tri zajednice koja su prvobitno napustila dalje školovanje ponovo su upisana u škole i nastavila su sa redovnim pohađanjem nastave<sup>39</sup>. Posrednici prisutni u školama i dalje pružaju praktičnu pomoć kod upisa u školu, nadgledaju proces pohađanja nastave i napuštanje škole, te podižu svest dece i roditelja o važnosti obrazovanja. Vlada je prepoznala važnost uloge koju imaju ovi posrednici, što je dovelo do pomaka u preuzimanju odgovornosti za njihovu stalnu obuku, akreditaciju i upotrebu u budućnosti kako bi se poboljšalo učešće dece u obrazovnom procesu<sup>40</sup>.

---

njegovu izjavu. Na sličan način, u regionu Pejë/Peći, direktor Opštinske uprave za obrazovanje obavestio je OEBS da je TSRNN formiran u opštini Dečan/Dečane, dok OKZP, Opštinska kancelarija za ljudska prava, predstavnik Odbora za zajednice kosovskih Roma i direktor škole „Rexhep Kadrijaj“ nisu mogli da potvrde ovu informaciju. Osim toga, u istom regionu, u opštini Gjakovë/Đakovica samo je opštinsko odeljenje za obrazovanje potvrdilo da je TSRNN formiran, dok OKZP, Opštinska kancelarija za ljudska prava i direktor škole „Zef Lush Marku“ nisu bili upoznati sa tim.

<sup>35</sup> U sklopu projekta koji trenutno sprovodi OEBS biće preduzeta izgradnja kapaciteta kako bi se podržale odabrane opštine (u kojima je stopa napuštanja škole zabrinjavajuća) u izradi opisa radnih zadataka TSRNN, a iste će kasnije dobiti podršku u formiranju i efikasnom funkcionisanju TSRNN. Slično tome, Nemačka agencija za međunarodnu saradnju trenutno pomaže u radu šest odabranih opština (Prizren, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Klinë/Klina, Gjilan/Gnjilane, Kaçanik/Kaçanik i Prishtinë/Priština) na formiranju TSRNN.

<sup>36</sup> Videti OEBS-ov *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje* (jul 2012.), strana 10 i strana 27. <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta 2012.).

<sup>37</sup> Evropski centar za pitanja zajednica na Kosovu i Terre des Hommes.

<sup>38</sup> Ova inicijativa OEBS-a upotpunjava projekat „Međukulturalnost i bolonjski proces“ koji sprovodi Savet Evrope u saradnji sa MONT-om i koji je sufinansiran od strane Saveta Evrope.

<sup>39</sup> Uz finansijsku podršku OEBS-a ovaj projekat realizuje NVO Balkanski suncokreti kako bi povećali kapacitete posrednika iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Posrednici su angažovani u Ferizaj/Uroševcu, Fushë Kosovë/Kosovo Polju, Gjakovë/Đakovici, Gračanici/Gračanice, Lipjan/Lipljanu, Obiliq/Obiliću, Pejë/Peći, Prizrenu i Shtime/Štimlju.

<sup>40</sup> Očekuje se da će kosovske institucije od 2014. godine preuzeti finansijsku odgovornost za školske posrednike. Da bi omogućio akreditaciju školskih posrednika, MONT je uz podršku OEBS-a pripremio i akreditovao napredni program obuke. Obuka će biti održana u periodu od avgusta do novembra 2012.

#### **Cilj 4: Podizanje svesti zajednica i ključnih aktera kako bi se pružila podrška obrazovanju pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana**

U OEBS-ovom izveštaju iz 2009. godine *Kosovske nevećinske zajednice u sistemima osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja*<sup>41</sup> razmatrana je situacija u pogledu međukulturalnog obrazovanja<sup>42</sup> na Kosovu, uz zaključak da poseban kurikulum na Kosovu do izvesnog stepena zadovoljava kulturološke obrazovne potrebe određenih zajednica, ali ne uspeva da promoviše međusobno poštovanje, razumevanje i toleranciju i međukulturalno obrazovanje.

Postojeći kosovski kurikulum kao i udžbenici ne odražavaju u dovoljnoj meri posebnost istorije, kultura i drugih karakteristika svih zajednica na Kosovu. Učenici osnovnih i srednjih škola uče samo osnovne i opšte stvari o drugim zajednicama na časovima i iz udžbenika građanskog vaspitanja. Samo par škola<sup>43</sup> na časovima građanskog vaspitanja usmerava pažnju učenika na kulturološku različitost, toleranciju, zabranu diskriminacije, ljudska i prava zajednica (videti Cilj 1 gore). MONT je u avgustu 2011. usvojio novi Okvirni kurikulum i sada mora da započne sa izradom nastavnog plana i programa za pojedinačne predmete<sup>44</sup>. Kada se usvoji i počne da se primenjuje, Okvirni kurikulum će uvesti nove pristupe u obrazovanju koji će pažnju posvetiti i temama koje se odnose na identitet i razumevanje različitih kultura<sup>45</sup>.

Deca kosovskih Roma suočena su sa ozbiljnim preprekama u pristupu obrazovanju na svom maternjem jeziku, a to je romski. Mnoga romska deca pohađa nastavu u školama koje rade po kurikulumu Srbije gde imaju pristup obrazovanju na srpskom jeziku, ali je pristup obrazovanju na njihovom maternjem jeziku ograničen<sup>46</sup>. MONT je u junu 2010. godine usvojio kosovski plan i program od 2–9. razreda osnovne škole koji se odnosi na romski jezik i kulturu i istoriju Roma<sup>47</sup>, ali još uvek nema udžbenika i stručno osposobljenih nastavnika. Uprkos tome, na početku školske 2011/2012 godine pokrenut je pilot projekat u tri osnovne škole u Prizrenu. U periodu od oktobra 2011. do juna 2012. ukupno 41 đak iz zajednice

---

godine. Po okončanju obuke, krajem novembra 2012. biće organizovana konačna akreditacija u saradnji sa MONT-om.

<sup>41</sup> Videti OEBS-ov izveštaj *Nevećinske zajednice Kosova u osnovnom i srednjoškolskom obrazovnom sistemu*, (april 2009), <http://www.osce.org/kosovo/36978> (pristupljeno 24. avgusta 2012.).

<sup>42</sup> „Međukulturalno obrazovanje ima za cilj očuvanje identiteta svake grupe, uz prihvatanje različitosti i toleranciju. U tom smislu međukulturalno obrazovanje zahteva da manjinska i većinska zajednica uče jedne o drugima, o posebnim kulturnim karakteristikama, istoriji i vrednosti koju imaju tolerancija i pluralizam“. Međunarodni seminar u Montrealu o međukulturalnom i multikulturalnom obrazovanju, održan 31. marta 2000, stav 6, E/CN.4/član.2/AC.5/2000/WP.4, Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Podkomisija za promovisanje i zaštitu ljudskih prava, Radna grupa za manjine, šesto zasedanje.

<sup>43</sup> Na primer škole „Zekerija Rexha“ i „Mustafa Bakia“ u opštini Gjakovë/Đakovica.

<sup>44</sup> Novi Okvirni kurikulum koji je MONT usvojio 29. avgusta 2011, dostupan na <http://kkapk.armods.com/Portals/0/Korniza%20e%20Kurrikulës.pdf> (samo na albanskom, pristupljeno 24. avgusta 2012.).

<sup>45</sup> MONT je obavestio OEBS da faza konsultovanja u izradi svakog novog udžbenika podrazumeva uključenost pripadnika relevantnih zajednica; videti OEBS-ov *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje* (jul 2012.), strana 25. <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta).

<sup>46</sup> Izveštaj OEBS-a *Kosovske nevećinske zajednice u sistemima osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja* (april 2009), strana 5. <http://www.osce.org/kosovo/36978> (pristupljeno 24. avgusta 2012.).

<sup>47</sup> AU 07/2010, usvojeno 21. 06. 2010, dostupno na: [http://www.masht.gov.net/advCms/documents/UA\\_7\\_plan\\_prog\\_gj\\_rome.pdf](http://www.masht.gov.net/advCms/documents/UA_7_plan_prog_gj_rome.pdf) (pristupljeno 24. avgusta 2012.).



kosovskih Roma, iz drugog razreda ovih škola, pohađao je svake nedelje dva sata nastave romskog jezika.<sup>48</sup>

Kao što je pokazao OEBS-ov Izveštaj iz 2012. Godine *o proceni prava zajednica*<sup>49</sup>, interakcije među učenicima i nastavnicima iz različitih zajednica ograničen je, a u nekim opštinama takva vrsta interakcije i ne postoji<sup>50</sup>. U ostalim opštinama radnje u vezi povećanja interakcije dešavaju se uglavnom tokom vannastavnih aktivnosti i pretežno ih započinju i organizuju međunarodne i lokalne NVO, međunarodne organizacije i građansko društvo. Pored toga, ove aktivnosti su obično osmišljene više da bi se obeležili međunarodni ili lokalni praznici nego da bi se pružile mogućnosti učenicima iz različitih zajednica da međusobno komuniciraju. Škole i opštinski akteri izuzetno retko pokazuju bilo kakvu inicijativu za sprovođenje ovakvih aktivnosti i uglavnom se oslanjaju na pojedinačne napore opštinskih službenika u promovisanju među-etničkog dijaloga kod učenika<sup>51</sup>.

### ***b. Zaposlenje i ekonomsko osnaživanje***

Zaštita i promovisanje socio-ekonomskih prava svih zajednica na Kosovu predstavlja oblast gde još puno toga treba da se učini. U principu, stopa zaposlenosti na Kosovu i dalje je niska, a posebno su pogođeni kosovski Romi, kosovske Aškalije, kosovski Egipćani i ostale ugrožene zajednice. Nedostatak mogućnosti zaposlenja u celini, što u javnom, što u privatnom sektoru, i dalje predstavlja značajan izazov za postizanja napretka u integraciji ovih triju zajednica. Treba pomenuti da su u tom pogledu posebno pogođeni žene i mladi iz ovih zajednica.

**Cilj 1: Povećati broj zaposlenih iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u privatnom sektoru kroz izradu i sprovođenje aktivnih fiskalno-ekonomskih politika koje promovišu zapošljavanje i samozapošljavanje**

**Cilj 2: Podsticati, pripremiti i pružiti podršku zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana u njihovom uključivanju u poljoprivredne aktivnosti**

**Cilj 3: Povećati stopu zaposlenosti među pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kroz posredovanje, stručno osposobljavanje i zapošljavanje u javnim radovima**

---

<sup>48</sup> Škole „Aziz Tolaj“, „Mati Logoreci“ i „Lekë Dukagjini“ koriste rad samo jednog romskog nastavnika koji, bez ikakvih zvanično obezbeđenih udžbenika ili materijala, bez obuke ili plate, daje časove romskog jezika; ova informacija je došla od strane terenskih timova OEBS-a u avgustu 2012. Takođe videti OEBS-ov *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje* (jul 2012), strana 25. <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta).

<sup>49</sup> Videti OEBS-ov *Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje* (jul 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92244> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>50</sup> U izveštaju je na primer istaknut najmanji nivo interakcije u sledećim opštinama: Gillogoc/Glogovac, Gračanica/Gračanicë, Deçan/Dečane, Klinë/Klina, Leposaviq/Leposaviq, Skenderaj/Srbica, Zubin Potok i Zvečan/Zvečan.

<sup>51</sup> U Gjakovë/Dakovici, na primer, OKZP je u saradnji sa školom Zef Lush Marku u Brekoc/Brekovcu organizovao omladinski kamp za različite zajednice kako bi se promovisalo pravo na obrazovanje, posebno kod zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Na sličan način su u Prishtinë/Prištini direktor i nastavnici škole Elena Gjika organizovali školsku proslavu koja je sadržala programe na albanskom i turskom jeziku.

KP je u julu 2011. objavio trogodišnju strategiju o ekonomskom razvoju<sup>52</sup>. Međutim, nigde u dokumentu se ne pominju pojedinačne zajednice na Kosovu niti se pominju konkretne potrebe i izazovi sa kojima se susreću određene zajednice, kao što su zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, i ne govori se o tome kako se mogu razviti ili iskoristiti ekonomske mogućnosti različitih zajednica u cilju poboljšanja ekonomskog stanja. Pored toga, Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ) je u februaru 2011. godine usvojilo akcioni plan za sprovođenje svoje sektorske Strategije (2011–2013)<sup>53</sup> koja za cilj ima efikasno rešavanje pitanja nezaposlenosti i socijalne zaštite i, između ostalih mera, detaljno iznošenje politike stvaranja radnih mesta i mera za stvaranje aktivnog tržišta rada. Međutim, nigde u dokumentu se ne pominju zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana ili druge zajednice.

Jedan od zahteva Akcionog plana jeste da se obavi nekoliko procena i prikupe podaci o zapošljavanju i ekonomskom osnaživanju pripadnika ove tri zajednice (npr. fiskalni podstrek, neformalna ekonomija, registracija na birou rada) ali, na osnovu informacija kojima raspolaže OEBS, nije preduzeta nikakva slična studija ili procena. Ovaj nedostatak informacija utiče kako na rešavanje problema kroz koordinisane i usmerene mere (npr. stručno osposobljavanje, pokretanje poslovanja, itd.), tako i na procenu ostvarenog napretka i rezultata.

Na lokalnom nivou, *Izveštaj OEBS-a o proceni prava zajednica* iz 2012. preispitao je da li opštine pružaju bilo kakav vid stručnog usavršavanja ili ciljne podrške u cilju unapređivanja zapošljavanja zajednica koje su u brojevanoj manjini na opštinskom nivou, bilo u javnom ili privatnom sektoru. Nalazi su otkrili da je zaključno sa 2011. Godinom nekoliko opština sprovelo inicijative za zapošljavanje ove tri zajednice, često uz podršku MRSZ-a ili spoljnih donatora; međutim, ove inicijative su u velikoj meri bile sporadične i kratkoročne, a nastojanja nisu bila udružena ili održiva<sup>54</sup>.

OEBS je u 2011. godini i ponovo u 2012. u sklopu svojih sveobuhvatnih aktivnosti usmerenih ka poboljšanju pristupa uslugama za zajednice na Kosovu primenio projekat koji je imao za cilj da radi na unapređivanju pristupa tržištu rada ugroženih zajednica na Kosovu.

---

<sup>52</sup> KP, *Akcioni plan ekonomske vizije Kosova 2011–2014*, jul 2011., [http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Action\\_Plan\\_of\\_the\\_Economic\\_Vision\\_of\\_Kosovo\\_2011-2014.pdf](http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Action_Plan_of_the_Economic_Vision_of_Kosovo_2011-2014.pdf) (pristupljeno 24. avgusta 2012.).

<sup>53</sup> Akcioni plan MRSZ za sprovođenje Sektorske strategije MRSZ-a, 2011–2012/13, februar 2011, dostupno na <http://mpms.rks.gov.net/Portals/0/Aktiviteti%20javor/Plani%20Aksional%20Strategijise%20Sektoriale%202011-2013%20Anglisht.pdf> (pristupljeno 24. avgusta).

<sup>54</sup> Na primer, opština Vushtri/Vučitrn je finansirala projekat kojim je u leto 2011. deset radnika iz zajednice kosovskih Roma angažovano u radovima na obnovi puta i sistema kanalizacije u selu Priluzhe/Prilluzhë. U Gjakovë/Đakovici je tokom 2011. osam kosovskih Egipćana iz naselja Ali Ibra zaposleno u kompaniji za gradsku čistoću Liridoni u sferi reciklaže. Stanovnici naselja Ali Ibra iz zajednice kosovskih Egipćana takođe su bili direktno uključeni u izgradnju svojih novih kuća u sklopu projekta koji je finansirao švajcarski Caritas, primajući redovnu nadoknadu za svoj rad. Opština Pejë/Peć je, zajedno sa lokalnom kancelarijom Međunarodne organizacije za migracije, realizovala projekat pod nazivom „Prelepo Kosovo“, koji je finansirao EK. Realizovan u periodu od dva meseca, projekat je takođe imao za cilj da poveća nivo zaposlenosti pripadnika zajednica kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana, koje je odabrao regionalni centar za zapošljavanje i koji su angažovani na izvođenju javnih radova kao što je čišćenje rečnih korita. U Gračanici/Gračanice, opština je tokom tog perioda zaposlila ukupno 35 kosovskih Roma, što je približno 20 odsto ukupne radne snage opštine, na javnim radovima kao što je projekat izgradnje igrališta koji je finansirao MRSZ. Od 1. avgusta 2011. do 31. oktobra 2011, MRSZ je u saradnji sa Svetskom bankom realizovao projekat čišćenja i održavanja zapošljavajući 31 kosovskog Aškaliju i 5 kosovskih Roma iz Fushë Kosovë/Kosovog Polja.

Program za stručno usavršavanje razrađen je i sproveden putem izvršnog partnera (Fondacija Don Bosco), a prioritet je dat pripadnicima zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana: osam učesnika iz sve tri zajednice koji su uspešno završili program iz 2011. godine su pronašli stalno zaposlenje. Prpratni projekat je stoga sproveden 2012. godine iz istog razloga, isprobavajući neke dodatne komponente sa ciljem unapređivanja održivosti i podsticanja rodne ravnoteže. Ovakvi projekti, uprkos svom malom obimu, pokazuju uspeh koji se može ostvariti ciljanim merama usmerenim ka aktivnom tržištu rada.

### ***c. Zdravstvena i socijalna pitanja***

Gledajući uopšteno, zdravstvena i socijalna pitanja predstavljaju sektor u kome ostaje još dosta toga da se uradi i gde po svemu sudeći konkretne potrebe zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana nisu uzete u obzir pri donošenju skorašnjih politika.

Decembra 2010. godine (ažurirana verzija marta 2011), Ministarstvo zdravlja (MZ) objavilo je trogodišnji Akcioni plan za izradu Strategije zdravstvenog sektora<sup>55</sup>. Akcioni plan pominje “ugrožene grupe” i “ugrožene zajednice”, ali ih ne definiše i ne sadrži nikakvo posebno upućivanje na ove tri zajednice ili na posebne zdravstvene potrebe i probleme u pristupu na koje ove zajednice nailaze. U praktičnom smislu, OEBS nije upoznat o bilo kakvim koordinisanim merama preduzetim u cilju dopiranja do zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana na temu zdravstvene zaštite ili u cilju podizanja njihove svesti o zdravstvenim i socijalnim pravima u okviru ovih zajednica (vidi takođe pitanja socijalne zaštite pod prethodnim odeljkom *b. Zapošljavanje i ekonomsko jačanje*).

### **Cilj 1: Oceniti zdravstvene uslove i znanje o svim trima zajednicama sakupljanjem i analizom održivih i verodostojnih podataka**

MZ je preduzeo korake u 2010. godini za poboljšavanje raspoloživih informacija o zdravlju zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Sa ciljem uspostavljanja baze podataka o zdravstvenom stanju i pristupu tri zajednice zdravstvenim uslugama, u okviru Ministarstva je uspostavljena Tehnička radna grupa za zdravstvena pitanja koja ima mandat da prikuplja informacije o zdravstvenim uslovima pripadnika zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Radna grupa nije održavala redovne sastanke, sastajući se samo jednom do danas, a nijedna aktivnost predviđena njenim uspostavljanjem nije sprovedena, uključujući i objavljivanje ankete i stvaranje baze podataka potreba zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, navodno usled finansijskih ograničenja u okviru MZ-a<sup>56</sup>.

Međutim, tekuće pripreme za izradu baze podataka Zdravstvenog informacionog sistema o licima na Kosovu trebalo bi da pomogne da se odgovori na informativne potrebe kada govorimo o zdravlju pripadnika zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, iako će sistem veoma teško biti završen pre 2014. godine. Informacije koje će

---

<sup>55</sup> MZ, Akcioni plan, 2011–2014, u sklopu Strategije zdravstvenog sektora za period od 2010–2014, decembar 2010. (ažuriran marta 2011) <http://www.msh-ks.org/attachments/article/1027/Action%20Plan%20March%202011%20-%20eng.pdf> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>56</sup> Vidi Izveštaj OEBS-a Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (maj 2011), <http://www.osce.org/kosovo/77413> (pristupljeno 24. avgusta 2012). Ažurirane informacije pružili OEBS-u vršioci dužnosti koordinatora Jedinice za ljudska prava u okviru MZ-a OEBS-u 16. avgusta 2012.

zdravstveni radnici uneti u baze podataka na lokacijama za elektronsko evidentiranje pacijenata sadržaće informacije o polu, starosnoj dobi i etničkom poreklu pacijenata i to od primarnog do tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite.<sup>57</sup>

Na lokalnom nivou, OEBS nije upoznat da je bilo koja opština sprovela sveobuhvatno praćenje ili ocenu zdravstvenih uslova ove tri zajednice. Stoga, raspoloživost podataka o zdravstvenom stanju zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana i dalje ostaje ograničena.

Kada govorimo o obavezama predviđenim Akcionim planom za podizanje svesti u okviru ove tri zajednice, određene aktivnosti već su preduzete. Praćenje OEBS-a izvršeno na lokalnom nivou utvrdilo je da je tokom prošle godine samo nekoliko kampanja i aktivnosti javnog informisanja o zdravlju i vakcinaciji usmerenih ka zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana sprovedeno na opštinskom nivou<sup>58</sup>, međutim, nijedna od ovih inicijativa nije koordinisana širom Kosova. Prema MZ-u, nedostatak finansijskih sredstava ih je ponovo onemogućio da sprovedu kampanje podizanja svesti predviđene Akcionim planom<sup>59</sup>.

## **Cilj 2: Poboljšati kvalitet zdravstvenih usluga za majku i dete i situaciju žena u sferi reproduktivnog zdravlja**

OEBS nije upoznat ni o kakvim konkretnim aktivnostima da se podrži zdravlje majke i deteta ili reproduktivno zdravlje koje su posebno usmerene ka zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

Kada govorimo o konkretnom problemu relevantnom za sve tri zajednice odnosno problemu neupisivanja rođenja deteta odnosno novorođenčadi rođene van sistema zdravstvene zaštite, OEBS nije upoznat o bilo kakvim koordinisanim ili konkretnim merama (vidi takođe odeljak u nastavku *f. Registracija*). Bez obzira na isto, praćenje OEBS-a izvršeno na lokalnom nivou zabeležilo je poboljšanja u obradi zahteva za registraciju. Izveštavanje ukazuje da je većina opština povećala svoju saradnju sa MZ-om i bolnicama i centrima za porodično zdravlje, omogućavajući osoblju kancelarije za civilnu registraciju da pruže informacije i savet roditeljima o neposrednoj registraciji novorođene dece – omogućavajući na taj način da novorođene bebe budu uključene u sistem zdravstvene zaštite i imaju pristup ključnim uslugama kao što su vakcinacije. Pored toga, po svemu sudeći Opštinske jedinice za ljudska prava uopšteno ne preduzimaju konkretne mere za unapređivanje upisa rođenja van zdravstvenog sistema. Još jedan razlog za odsustvo radnji o ovom pitanju jeste opšti

<sup>57</sup> Ažurirane informacije dostavili putem elektronske pošte OEBS-u vršioci dužnosti koordinatora Jedinice za ljudska prava u okviru MZ-a, dana 16. i 21. avgusta 2012.

<sup>58</sup> Na primer: U 2011. godini Opština Prizren organizovala je niz kampanja za podizanje svesti o zdravstvenim pitanjima za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, za kojima je usledila kampanja vakcinacije. Septembra 2011, opština Rahovec/Orahovac organizovala je aktivnosti dopiranja zarad podizanja svesti o vakcinaciji uz podršku OEBS-a. U Mitrovicë/Mitrovici su tokom 2011. godine, sprovedene redovne mesečne posete lekarskih ekipa lokalnog zdravstvenog centra – usmerene ka novim povratničkim porodicama u Romsku Mahalu koje je podržala organizacija Mercy Corps, ove posete bile su usredsređene na sprečavanje trovanja olovom. U Podujevë/Podujevu, Opštinska jedinica za ljudska prava bila je u nekoliko poseta osnovnim i srednjim školama (koje pohađaju takođe učenici iz zajednica Roma i Aškalija) kako bi porazgovarala o različitim problemima, uključujući zdravstvenu zaštitu i rano stupanje u brakove. U Pejë/Peći Direkcija za zdravlje i socijalnu zaštitu nadgledala je rad lekarskog tima odlazeći u nedeljne posete naseljima naseljenim kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana.

<sup>59</sup> Informacije pružili preko e-maila OEBS-u vršioci dužnosti koordinatora Jedinice za ljudska prava u okviru MZ-a, 16. avgusta 2012.

nedostatak koordinacije između Opštinskih jedinica za ljudska prava i drugih relevantnih opštinskih aktera, kao što su OKZP-i.<sup>60</sup>

### **Cilj 3: Stvoriti kvalitetne i održive higijenske i sanitarne uslove i zdravo okruženje u naseljima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana**

Iako Akcioni plan navodi nekoliko mera, OEBS nije upoznat ni o kakvim koordiniranim aktivnostima za poboljšavanje životnih uslova za zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana širom Kosova – bilo pružanjem usluga kao što su kanalizacioni sistemi ili odnošenje smeća za naselja, ili putem izgradnje kapaciteta i dopiranja među ove tri zajednice. Što se tiče redovnih ocena kvaliteta vode i zagađenja odnosno aktivnost koja je detaljno predviđena Akcionim planom, OEBS je samo upoznat o redovnim proverama koje se sprovode u Mitrovicē/Mitrovici na mestima na kojima postoje značajni problemi.

Problem zagađenja olovom u Mitrovicē/Mitrovici koji direktno utiče na zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u toj opštini bio je fokus nekoliko zdravstvenih mera. Iako poboljšan, problem nije u potpunosti rešen premeštanjem pogođenih porodica iz kampova zagađenih olovom, Česmin Lug i Osterode u severnoj Mitrovici/Mitrovicē (vidi takođe u nastavku odeljak *d. Stanovanje i neformalna naselja*) u Romsku Mahalu u južnoj Mitrovicē/Mitrovici usled činjenice da je zagađenje olovom takođe prisutno u datoj oblasti, iako na mnogo manjem nivou<sup>61</sup>. Iako su sprovedene dve ankete uz međunarodnu podršku, nije preduzeta nijedna od predloženih korektivnih mera kako bi se poboljšao kvalitet zemljišta i nivo zagađenja u Romskoj Mahali, a oblast je prosto prekrivena betonom<sup>62</sup>. Neke pozitivne koordinacije po pitanju zagađenja olovom su evidentne sa centralnim nivoom, a MZ planira kupovinu opreme za Službu za snabdevanje krvlju pri Zdravstvenom centru u Mitrovicē/Mitrovici<sup>63</sup>.

Opština Mitrovicē/Mitrovica je međutim identifikovala zabrinutosti u pogledu zdravlja i higijene u naseljima naseljenim stanovnicima iz zajednica kosovskih Roma i kosovskih Aškalija, a nekoliko aktivnosti je preduzeo i opštinski Zdravstveni centar (uz podršku međunarodnog NVO-a Mercy Corps, posebno u vezi sa trovanjem olovom). Tokom 2011. godine lekarski timovi bili su u redovnim mesečnim posetama domaćinstvima kosovskih Roma i kosovskih Aškalija, uključujući porodice koje su se tek vratile u Romsku Mahalu, tokom kojih su medicinske sestre pomogle u uzdizanju svesti o zdravstvenim problemima kao što je trovanje olovom, reproduktivno zdravlje i zdravlje dece. Jedna ambulanta takođe funkcioniše u oblasti Romske Mahale, pružajući lekarsku pomoć i savete lokalnoj zajednici<sup>64</sup>.

<sup>60</sup> Za dalje pojedinosti, vidi Izveštaj OEBS-a *Dostupnost registracije građana na Kosovu* (jul 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92331> (kome je pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>61</sup> Pored toga, OEBS, Mercy Corps i opština identifikovali su privatne topioničarske aktivnosti nekolicine stanovnika kampa u severnoj Mitrovici/ Mitrovicē u cilju stvaranja prihoda kao značajnu zabrinutost usled izloženosti obližnjih porodica zagađenju olovom. Za detaljnije informacije o pitanju zagađenja olovom među zajednicama Roma i Aškalija u Mitrovicē/Mitrovici, uključujući moguće veze između topioničarskih aktivnosti i trovanja olovom, vidi Izveštaj OEBS-a *Kontaminacija olovom u Mitrovicē/Mitrovici koja utiče na zajednicu Roma* (februar 2009), <http://www.osce.org/kosovo/36234> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>62</sup> Sprovođenje anketi omogućeno je finansijskim sredstvima ambasade Velike Britanije i organizacije Mercy Corps i iz njih su proizašle tri tehničke preporuke za poboljšavanje kvaliteta zemljišta (uklanjanje zemljišta, prekrivanje i obrada nezagađenog zemljišta); Izveštaji terenskog tima OEBS-a izrađeni tokom 2010. i 2011. nisu primetili nikakve radnje na smanjenju zagađenosti zemljišta.

<sup>63</sup> Ažurirane informacije pružili preko e-maila OEBS-u vršioci dužnosti koordinatora Jedinice za ljudska prava pri MZ-a, dana 16. avgusta 2012.

<sup>64</sup> Informacije pružio direktor zdravstvenog centra, a potvrđene terenskim praćenjem koje je sproveo OEBS.

Dva lokalna stanovnika iz zajednica kosovskih Roma i kosovskih Aškalija takođe je angažovala i osposobila da rade kao zdravstveni facilitatori Kosovska fondacija za otvoreno društvo u koordinaciji sa opštinom sa namerom da budu uključeni na opštinski platni spisak za 2012. godinu. Njihov rad obuhvata po potrebi kampanje podizanja svesti među stanovnicima iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u Romskoj Mahali i oblasti 2 Korriku/Sitničkog Naselja. Terenski timovi OEBS-a su uočili da zajednica pozdravlja veći broj poseta lekarskog tima domaćinstvima i da je to dovelo do identifikovanja dece sa povišenim nivoom olova u krvi kojima je kasnije omogućeno lečenje.

#### **Cilj 4: Olakšati pružanje socijalnih usluga raspodelom informacija uključujući plan pomoći i pružanja usluga na ravnopravan način i shodno potrebama**

Ograničeni napredak primećen je u oblasti socijalnih usluga i zaštite. Skupština Kosova je 10. maja 2012, usvojila izmene i dopune Zakona o socijalnoj pomoći na Kosovu, jednu od obaveza predviđenih Akcionim planom<sup>65</sup>. Iako Akcioni plan predviđa obavezu organizovanja kampanja za podizanje svesti i raspodelu informacija među zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana za podizanje nivoa znanja i pristupa dostupnim socijalnim uslugama i socijalnim beneficijama, OEBS nije upoznat da su bilo kakve aktivnosti tog tipa usmerene i preduzete na koordiniranoj osnovi. Zabeležena su određena nastojanja kada govorimo o civilnoj registraciji, što je preduslov za pristup ovim uslugama (molimo vas vidite gore navedeno, Cilj 1 i u nastavku, odeljak *f. Registracija*).

#### ***d. Stanovanje i neformalna naselja***

Iako je ostvaren napredak u zatvaranju olovom zagađenih kampova u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, održiva stambena rešenja i dalje nedostaju za hiljade porodica iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Uopšteno govoreći, Vlada nije sprovedla ocene stambenih potreba ili izradila stambene strategije na opštinskom i centralnom nivou. U konkretnom smislu, kosovske institucije i dalje nemaju sveobuhvatnu strategiju za sprečavanje i regulisanje neformalnih naselja naseljenim pripadnicima ove tri zajednice.

#### **Cilj 1: Obezbeđivanje stambenog smeštaja za pripadnike zajednice Roma, Aškalija i Egipćana koji žive u kolektivnim centrima i u neodgovarajućim uslovima za stanovanje kroz projekte za poboljšavanje stambenih uslova i izgradnju socijalnih stanova**

Skupština Kosova je marta 2010. usvojila Zakon o posebnim programima za finansiranje izgradnje stambenih objekata<sup>66</sup> koji je Ministarstvo za sredinu i prostorno planiranje (MSPP) nakon toga dopunilo sa šest AU-a<sup>67</sup>. Zajedno oni čine pravni okvir koji utvrđuje obaveze i sredstva na osnovu kojih bi opštine trebalo da planiraju i pruže socijalne stambene programe. Međutim, OEBS je primetio da postoji jedan broj zabrinutosti kada govorimo o primeni

<sup>65</sup> Zakon br. 04/L-096 o izmeni i dopuni Zakona br. 2003/15 o šemi socijalne pomoći na Kosovu, 10. maj 2012.

<sup>66</sup> Zakon br. 03/L-164 o posebnim programima za finansiranje izgradnje stambenih objekata, 12. mart 2010.

<sup>67</sup> AU br. 18/2010 o sadržaju Ugovora o zakupu neprofitnih stambenih objekata, 02. septembar 2010; AU br. 19/2010 o sadržaju stambenog bonusa, 02. septembar 2010; AU br. 21/2010 o utvrđivanju redosleda prioriteta kategorija porodica koje mogu imati koristi od Specijalnih stambenih programa, 18. decembar 2010; AU br. 22/2010 o postupcima dobijanja pogodnosti iz Specijalnih stambenih programa, 18. novembar 2010; AU br. 23/2010 o postupcima za objavljivanje specijalnih stambenih programa, 18. novembar 2010; AU br. 24/2010 o minimalnim stambenim standardima za stanove obuhvaćene Specijalnim stambenim programima, 18. novembar 2010.

relevantnog zakonskog okvira<sup>68</sup> i neusklađenosti opštinskih propisa sa zakonodavstvom na centralnom nivou<sup>69</sup>. Pored toga, nikakav očigledan napredak nije ostvaren kako bi se ispunile obaveze opština da sprovedu ocene potreba identifikujući porodice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana kojima je neophodno socijalno stambeno zbrinjavanje i da shodno tome izrade stambene programe.

U smislu konkretnih pitanja naseljavanja, uprkos nameri da se zatvore svi olovom zagađeni kampovi naseljeni zajednicama kosovskih Roma i kosovskih Aškalija do kraja 2010. godine, samo Česmin Lug je zatvoren te godine<sup>70</sup>. Očekuje se da kamp Osterode ostane otvoren do kraja 2012. godine, a u okviru ovog perioda Mercy Corps planira da završi sa nedavno započetom izgradnjom stambene zgrade sa šest stanova u Mikronaselju/Kodra e Minatorëve u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. U ovoj zgradi će se nastaniti preostalih pet porodica iz kampa Osterode<sup>71</sup> i jedan socijalni slučaj (jedna porodica iz kampa u Leposaviću/Leposaviq). Privremena administracija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK), Uprava u Mitrovicë/Mitrovici izdala je građevinsku dozvolu za ovu zgradu. Druga faza koju finansira Evropska unije odobrena je jula 2012. godine kako bi se MZP podržao u upravljanju projektnim aktivnostima sa ciljem zatvaranja kampa u Leposaviću/Leposaviq<sup>72</sup>. Primena bi trebalo da započne početkom 2013, ali može naići na poteškoće pošto je opština Mitrovicë/Mitrovica već ukazala da nisu voljni da prime porodice iz kampa koje nisu prvobitno raseljene iz Romske Mahale. Mercy Corps takođe radi na obezbeđivanju alternativnog smeštaja za stanovnike kampa u Leposaviću/Leposaviq, planirajući izgradnju novih stambenih objekata u Romskoj Mahali za dodatnih osam raseljenih porodica do kraja 2012 – međutim, opština Mitrovicë/Mitrovica tek treba da izda potrebne građevinske dozvole.

---

<sup>68</sup> Na primer, postoji primećen neuspeh da se ispoštuje odgovarajući žalbeni postupak – u slučajevima u kojima su uložene žalbe na odabir korisnika socijalne stambene pomoći, date žalbe upućivane su istoj opštinskoj Komisiji za odabir koja je sprovedla prvobitan postupak odabira a ne MSPP-u, kao što je zahtevano u skladu sa Zakonom o finansiranju Specijalnih stambenih programa (član 14). Iako nisu široko rasprostranjene, neke druge proceduralne zabrinutosti obuhvataju neuspeh opština da izdaju javna obaveštenja ili pozive na podnošenje zahteva za dobijanje socijalnog smeštaja tokom primene projekata, ili se ovakva javna obaveštenja izdaju samo na jeziku zajednice u brojčanoj većini u datoj opštini. U najmanje jednom slučaju, postojala je proglašena politika diskriminacije pri odabiru korisnika stambene socijalne pomoći: u Suharekë/Suvoj Reci doneta je politika odabira samo kosovskih Albanaca za četiri jedinice za socijalni smeštaj, navodno na zahtev donatora (pripadnici zajednice kosovskih Albanaca iz dijaspor). Ostale opštine ostvarile su prilično niske nivoe dodeljivanja zajednicama u brojčanoj manjini u odnosnim opštinama, ali bez vođenja sveobuhvatnih i raščlanjenih podataka na opštinskom nivou, teško je oceniti pravičnost postupaka za odabir.

<sup>69</sup> Najčešće oblasti neusaglašenosti odnose se na kriterijume za odabir korisnika, sastav opštinskih komisija za odabir odgovornih za odabir korisnika stambene socijalne pomoći i žalbeni postupak.

<sup>70</sup> Dva projekta pokrenuta se povodom ovog pitanja, Program kosovskog partnerstva za održivo ponovno naseljavanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (RESTART) i Projekat Evropske unije-Mitrovicë/Mitrovica Inicijative za podršku zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana (EU-MRSI), finansiran od strane Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj odnosno Kancelarije veze Evropske komisije. Kao izvršni partner za oba projekta, međunarodni NVO Mercy Corps radio je na zatvaranju ova dva kampa u severnoj Mitrovici/Mitrovicë i na premeštanju stanovnika na bezbednije lokacije, uglavnom Romsku Mahalu u južnoj Mitrovici/Mitrovici. Oktobra 2010, Česmin Lug je zatvoren i demoliran. Njegovi stanovnici upućeni su ili u Romsku Mahalu ili su privremeno prebačeni u kamp Osterode u severnoj Mitrovici/Mitrovicë.

<sup>71</sup> Zaključno sa 30. julom 2012, dodatnih 12 porodica prešlo je u novoizgrađene kuće u Romskoj Mahali u južnoj Mitrovici/Mitrovici, čime je ukupno pet porodica ostalo u kampu.

<sup>72</sup> Projekat Evropske unije-Mitrovicë/Mitrovica Inicijative za podršku zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana (EU-MRSI) (II faza) odobrena je jula 2012.



## **Cilj 2: Vlada Kosova da reguliše neformalna naselja pružajući održivo rešenje i pojednako postupanje prema zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana**

MSPP je cilju unapređivanja regulisanja neformalnih naselja od kojih su mnoga naseljena zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u marta 2010. godine pokrenuo proces izrade Strategije za identifikovanje i regulisanje neformalnih naselja<sup>73</sup>, u skladu sa Akcionim planom i nekoliko drugih lokalnih i međunarodnih instrumenata<sup>74</sup>. Međutim, nije ostvaren nikakav napredak od tada pošto Strategija za sprečavanje i regulisanje neformalnih naselja još uvek nije odobrena – navodno usled nedostatka finansijskih sredstava za njenu primenu.

Na lokalnom nivou, 18 opština je do kraja 2011. godine dalo pozitivne primere tekućeg regulisanja neformalnih naselja. Međutim, četiri opštine nisu čak ni započele proces, a ostale su bile samo u fazi izrade nacrt. Među glavnim identifikovanim preprekama je kontinuirana zabuna među opštinskim službenicima o konceptu neformalnih naselja, kao i neuspeh većine opština da formalno obuhvate učešće stanovnika neformalnih naselja u proces prostornog planiranja<sup>75</sup>.

### ***e. Povratak i reintegracija***

Konstantno odsustvo održivog rešenja za mnoge od približno 220,000<sup>76</sup> raseljenih lica (RL-a)<sup>77</sup> sa Kosova i dalje predstavlja veliki izazov za sve uključene strane. Zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana sačinjavaju značajan udeo RL-a – koji su pogođeni kako repatrijacijom, tako i dobrovoljnim povratkom. Bezbedan i dostojanstven povratak RL-a svojim domovima priznat je za osnovno pravo kako u međunarodnom pravu tako i u zakonskom okviru na Kosovu<sup>78</sup>. Uprkos neprekidnom angažovanju kosovskih institucija i međunarodnih aktera po ovom pitanju, povratnici se i dalje suočavaju sa ozbiljnim preprekama po svoju održivu reintegraciju, uključujući ograničeni pristup javnim službama, imovinskim pravima i socio-ekonomskim mogućnostima, pogoršavanju bezbednosne situacije na povratničkim lokacijama i tenzijama između primajuće zajednice i potencijalnih povratnika u određene oblasti.<sup>79</sup>

<sup>73</sup> Nacrt *Strategije o identifikovanju i uređivanju neformalnih naselja*, razrađen od strane radne grupe uspostavljene od strane istog Ministarstva, predstavljen je 10. marta 2011, i ostao je otvoren na javne komentare narednih 30 dana.

<sup>74</sup> Vidi Zakon br. 03/L-106 o izmeni i dopuni Zakona o prostornom planiranju br. 2003/14, 25. novembar 2008. Vidi takođe *Bečku deklaraciju o nacionalnoj i regionalnoj politici i programima o neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi*, Konferencija ministara o neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi, Beč, 28. septembar–1. oktobar 2004.

<sup>75</sup> Vidi Izveštaj OEBS-a *Ocena reagovanja opština na nastanak neformalnih naselja na Kosovu* (decembar 2011), <http://www.osce.org/kosovo/86273> (kome je pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>76</sup> Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice, *Ocena izbeglica i raseljenih lica koji i dalje tragaju za rešenjima u jugoistočnoj Evropi*, zaključno sa 30. septembrom 2011.

<sup>77</sup> U svrhu ovog izveštaja, kategorija “raseljenih lica” obuhvata sva raseljena lica sa i u okviru Kosova tokom konflikta od 1998–1999. i nemira marta 2004.

<sup>78</sup> Zakonski okvir na Kosovu reafirmiše pravo svih RL-a da se vrate u svoje domove bezbedno i dostojanstveno i da ponovo uzmu u posed svoju imovinu i predmete u njihovom posedu (ili da dobiju odgovarajuću nadoknadu) u skladu sa međunarodnim standardima i instrumentima ljudskih prava (kao što su: član 13.2. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima; član 12.4 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima; i član 5.d.ii Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije).

<sup>79</sup> Za bliže pojedinosti, vidi Izveštaj OEBS-a *Opštinski odgovori na raseljenje i povratak na Kosovo* (novembar 2010), <http://www.osce.org/kosovo/73854> (pristupljeno 24. avgusta 2012), i Izveštaj OEBS-a *Procena napretka u realizaciji okvira za praktičnu politiku reintegracije repatriiranih lica u kosovskim opštinama* (septembar 2011), <http://www.osce.org/kosovo/82416> (kome je pristupljeno 24. avgusta 2011).



Od 2010. godine došlo je do pozitivnih pomaka u praktičnoj politici povratka i repatrijacije, ali opštinske institucije ne sprovode te praktične politike ni konzistentno niti efikasno. Vladina uredba iz 2010, koja nalaže osnivanje opštinskih koordinacionih mehanizama, Opštinskih kancelarija za zajednice i povratak (OKZP)<sup>80</sup>, predstavljala je prvi važan korak ka rešavanju utvrđenih problema u procesu povratka i reintegracije na opštinskom nivou. Međutim, do danas, postoji malo dokaza da je to dovelo do opipljivih poboljšanja u razvoju, sprovođenju i koordinaciji aktivnosti povratka i reintegracije na terenu.

### **Cilj 1: Jačanje sistema prikupljanja i obrade podataka o zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana**

Ministarstvo za zajednice i povratak (MZP) i Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) prikupljaju zasebno podatke o dobrovoljnom povratnicima i repatriranim licima. Međutim, naponi na konsolidovanju postojećih baza podataka tek treba da daju konkretne rezultate. Na opštinskom nivou, većina OKZP prikuplja informacije i podatke o raseljenim licima, dobrovoljnim povratnicima i repatriranim licima. Međutim, prikupljene informacije i korištena metodologija razlikuje se od opštine do opštine i važno je i to što praćenje OEBS-a pokazuje da se, u većini slučajeva, raspoloživi podaci ne klasifikuju po pripadnosti određenoj zajednici ili rodu, što umanjuje njihovu upotrebnu vrednost pri planiranju i prilagođavanju principijelne politike. Do sada, elektronske baze podataka još nisu operativne (treba da se povežu sa postojećim bazama podataka u MZP, MUP, i MRSZ), kao što to predviđa Vladina Uredba 02/2010 za OKZP<sup>81</sup>.

### **Cilj 2: Vlada Kosova obezbeđuje efikasne i sveobuhvatne usluge za ispunjenje potreba repatriranih lica iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, putem izrade i sprovođenja različitih vidova relevantne javne politike i osnaživanja institucionalne saradnje**

#### *Repatrijacija*

Prema statističkim podacima koje je sastavio Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR), u 2011. godini zemlje-domaćini (uglavnom iz zapadne Evrope) vratile su na Kosovo ukupno 2.435, na osnovu bilateralnih sporazuma o readmisiji. Ovo uključuje 605 pripadnika zajednica koje UNHCR određuje kao manjine, koji su svi klasifikovani<sup>82</sup> kao pripadnici ugroženih grupa kojima je potrebna zaštita UNHCR-a (uključujući i 300 kosovskih Roma, 121 kosovskih Aškalija i 9 kosovskih Egipćana). U prvoj polovini 2012, vraćeno je ukupno 1.449 lica, uključujući 274 kosovskih Roma, 77 kosovskih Aškalija i 2 kosovska Egipćanina.<sup>83</sup> Pripadnici kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana stoga predstavljaju značajan procenat onih koji su pogođeni povratkom u poslednjih osamnaest meseci.

Akcioni plan obavezuje na uspostavljanje konkretne radne grupe koja će se baviti repatrijacijom ove tri zajednice – međutim, do sada, iako su preduzete mere za repatrijaciju u celini, nije formirano konkretno telo za kosovske Rome, kosovske Aškalije i kosovske

<sup>80</sup> KP, Uredba br. 02/2010 za OKZP, usvojena 12. avgusta 2010. stupila na snagu 27. avgusta 2010.

<sup>81</sup> Vidi Član 7(2) Vladine Uredbe br. 02/2010 za OKZP, 12. avgust 2010.

<sup>82</sup> Vidi UNHCR, *Smernice za procenu međunarodne zaštite pojedinaca sa Kosova*, HCR/EG/09/01, 9. novembar 2009.

<sup>83</sup> Vidi UNHCR, Kancelarija šefa Misije Prishtinë/Priština, *Statistički pregled – ažurirane informacije od jula 2012. godine* (dostupno od UNHCR).

Egipćane. U aprilu 2010, Vlada je formirala među-resorni koordinacioni odbor (izvršni odbor) da nadgleda i prati sprovođenje okvirne politike za reintegraciju repatriiranih lica<sup>84</sup>. U članstvu izvršnog odbora nalaze se predstavnici nadležnih ministarstava<sup>85</sup> i međunarodnih organizacija – kao posmatrači<sup>86</sup>, a odbor ima zadatak da pripremi i nadgleda sprovođenje vladine okvirne politike za reintegraciju repatriiranih lica, uključujući i one koji pripadaju zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Odbor je takođe zadužen za obezbeđivanje finansijskih resursa<sup>87</sup>, kao i za uspostavljanje efikasnih mehanizama komunikacije, razmenu informacija i koordinaciju sprovođenja vladinih strategija na centralnom i opštinskom nivou. U izvršenju mandata mu pomažu dve podređene institucije: Kancelarija za reintegraciju unutar MUP-a i sekretarijat<sup>88</sup>.

Nakon vladine revizije Strategije za reintegraciju repatriiranih lica i njenog Akcionog plana za sprovođenje strategije za reintegraciju repatriiranih lica u 2010<sup>89</sup>, počevši od aprila 2011, centralne institucije, a posebno MUP, intenzivirale su napore na upoznavanju opštinskih institucija sa ovom novom politikom i institucionalnim okvirom i podizanju kapaciteta nadležnih kancelarija. Ovi preliminarni koraci su bili uspešni: veliki procenat opština je potvrdio prijem pismenih smernica za sprovođenje nove strategije i plana i pristup fondovima za reintegraciju na centralnom nivou; a više od pola je pohađalo obuku o repatrijaciji koju su organizovale centralne institucije<sup>90</sup>. Predstavnici Ministarstva za evropske integracije takođe redovno posećuju opštine širom Kosova, kako bi naglasili važnost održive reintegracije repatriiranih lica za proces vizne liberalizacije Evropske unije. U nekim od opština to je ubrzalo osnivanje dodatnih koordinacionih struktura, izvan domena zakonodavstva i/ili strateške politike, ili sprovođenja promotivnih kampanja o ovoj temi<sup>91</sup>. Međutim, takve

<sup>84</sup> Vidi Vladina odluka br. 7/123, 30. april 2010.

<sup>85</sup> Ključna ministarstva su MUP; Ministarstvo lokalne uprave; MZP; MRSZ; MZ; MONT; MEPP; Ministarstvo za ekonomiju i finansije; i KP.

<sup>86</sup> To su SE; Međunarodna organizacija za migracije i UNHCR.

<sup>87</sup> Ovaj fond je 2011. iznosio otprilike 3,4 miliona evra; slična suma je izdvojena i za 2012.

<sup>88</sup> Institucija za kontakt po pitanju reintegracije na centralnom nivou je Kancelarija za reintegraciju. Neke od glavnih kancelarije su: održavanje redovnih kontakata sa opštinskim zvaničnicima, centralnim organima i drugim akterima koji se bave repatrijacijom; obukom opštinskih zvaničnika o politici delovanja i mogućnostima finansiranja; preliminarno procesuiranje zahteva za reintegracijske fondove pre nego što se podnesu sekretarijatu i izvršnom odboru i rad sa repatriiranim licima u njihovom okruženju. U okviru ove kancelarije je tim za nadgledanje aerodroma, kojeg sačinjavaju četiri ad hoc odabrana službenika kancelarije za reintegraciju, koji su smešteni na aerodromu Prištinë/Priština, sa zadatkom da sakupe relevantne podatke od repatriiranih lica neposredno po njihovom dolasku (npr. osnovne lične informacije, odredišna opština) i da im pruže momentalnu pomoć (npr. u vezi sa smeštajem, registracijom građana i osnovnim uslugama). Sekretarijat je zadužen za koordinaciju aktivnosti nadležnih institucija, nadzor sprovođenja Revidirane strategije i Akcionog plana i obrazlaganje preporuka izvršnom odboru i procesuiranje administrativnih uslova vezanih uz zahteve povratnika za pogodnosti koje im pruža reintegracijski fond.

<sup>89</sup> Revidirana Strategija za reintegraciju repatriiranih lica usvojena je u maju 2010. (Vidi takođe Vladinu odluku br. 4/126, 26. maj 2010). Akcioni plan za sprovođenje strategije za reintegraciju repatriiranih lica usvojen je u oktobru 2010. Vidi takođe Strategiju UNMIK/Privremenih institucija samouprave za reintegraciju repatriiranih lica, koju je usvojila Vlada Kosova 10. Oktobra 2007. i Akcioni plan Vlade Kosova za strategiju reintegracije repatriiranih lica, iz aprila 2008. Za dodatne komentare o Strategiji iz 2007 vidi izveštaj OEBS, *Sprovođenje strategije za reintegraciju repatriiranih lica u opštinama na Kosovu*, novembar 2009, <http://www.osce.org/kosovo/82416> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>90</sup> Vidi izveštaj OEBS *Procena napretka u realizaciji okvira za praktičnu politiku reintegracije repatriiranih lica u kosovskim opštinama* (septembar 2011), strane 10–11. <http://www.osce.org/kosovo/82416> (pristup 24. avgusta 2012).

<sup>91</sup> Na primer, osnivanje ad hoc komisija za repatrijaciju u opštinama Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica i Rahovec/Orahovac; radnih grupa u opštinama Ferizaj/Uroševac i Viti/Vitina, i odbora za repatrijaciju u opštini Vushtrri/Vučitrn. Pored toga, opštine Podujevë/Podujevo, Gjakovë/Đakovica i Viti/Vitina sprovele su informativne kampanje sa ciljem približavanja procesa repatriiranim licima.

inicijative su bile izuzetak, a u većini opština posete iz Ministarstva donele su malo opipljivih rezultata.<sup>92</sup>

Slično tome, iako su od marta 2011. intenzivirane inicijative za poboljšanje saradnje i koordinacije po pitanju repatrijacije između institucija na centralnom i lokalnom nivou, kao i između različitih nadležnih opštinskih organa - opštine nisu odmah iskoristile ponuđenu pomoć ili nisu imale dovoljno kapaciteta za efikasno sprovođenje platforme strateške politike<sup>93</sup>. Od marta 2011, OEBS je kroz proces redovnog praćenja stanja na terenu primetio stalan porast broja zahteva za pomoć repatriranih lica koji su prosleđeni na centralni nivo, ali takođe i da je proces odobravanja i dalje spor, a finansiranje se najčešće svodi na hranu i higijenske potrepštine.

U pokušaju da reaguje na ove nedostatke i ubrza proces dobijanja pomoći, Vlada je 14. maja 2012. izdala uredbu koja ima za cilj poboljšanje efikasnosti svog programa za reintegraciju repatriranih lica. Ova uredba pojašnjava institucionalnu strukturu, postupke i kriterijume za upravljanje procesom reintegracije i raspodelom centralnih fondova, prenoseći veću odgovornost za njihovu raspodelu na novi lokalni mehanizam – Opštinske odbore za reintegraciju. Do avgusta 2012. godine, Opštinski odbori za reintegraciju osnovani su u 23 opštine<sup>94</sup>.

#### *Dobrovoljni povratka*

UNHCR-ovi rezultati praćenja situacije tokom 2011. godine pokazuju da se ukupno 1.182 lica, koje UNHCR identifikuje kao pripadnike manjina, dobrovoljno vratilo u svoje domove iz internog i eksternog raseljenja, što obuhvata 464 kosovskih Srba, 120 kosovskih Roma, 395 kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, 60 kosovskih Bošnjaka, 106 kosovskih Goranaca i 27 kosovskih Albanaca koji su u brojevanoj manjini na nivou određene opštine. U prvoj polovini 2012, UNHCR je zabeležio 534 dobrovoljna povratka, što uključuje 51 kosovskog Roma i 219 kosovskih Aškalija i Egipćana. Sve to čini da se veliki deo dobrovoljnih povratka u skorijem periodu, gotovo polovina zabeleženih, odnosi na pripadnike zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.<sup>95</sup>

<sup>92</sup> Za više detalja vidi izveštaj OEBS *Procena napretka u realizaciji okvira za praktičnu politiku reintegracije repatriranih lica u kosovskim opštinama* (septembar 2011), <http://www.osce.org/kosovo/82416> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>93</sup> U februaru i martu 2011, OEBS je, u saradnji sa relevantnim ministarstvima i vladinim organima, organizovao regionalne okrugle stolove koji su imali za cilj podizanje svesti relevantnih opštinskih službenika o političkom okviru za integraciju repatriranih lica i facilitaciju dijaloga i komunikacije između centralnog i lokalnog nivoa. Slična serija okruglih stolova je organizovana u februaru i martu 2012, u saradnji sa zvaničnicima sa centralnog nivoa, što je obuhvatalo Kancelariju za pitanja zajednica KP, MZP, Jedinicu za koordinaciju i podršku reintegraciji u sastavu Kabineta Zamenika premijera i Kancelarije za reintegraciju u sastavu MUP. Okrugli stolovi su imali za cilj izgradnju kapaciteta opštinskih službenika o politici i postupcima repatrijacije i reintegracije, sa posebnim naglaskom na poboljšanje pristupa podršci reintegraciji sa centralnog nivoa.

<sup>94</sup> To su: Dragash/Dragaš, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Đakovica, Gjiilan/Gnjilane, Glllogovc/Glogovac, Istog/Istok, Junik, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Klokot/Klokot, Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Pejë/Peć, Podujevë/Podujevo, Rahovec/Orahovac, Ranilug/Ranillug, Skenderaj/Srbica, Shtime/Štimlje, Štrpce/Shtërpce, Suharekë/Suva Reka, Viti/Vitina i Vushtrri/Vučitrn.

<sup>95</sup> To je u suprotnosti sa 2.311 u 2010, 1.153 u 2009, 679 u 2008 i 1.816 u 2007. Vidi UNHCR, Kancelarija Šefa Misije Prishtinë/Priština, *Statistički pregled – Ažurirano u julu 2012* (dostupno od UNHCR).

U cilju boljeg informisanja raseljenog stanovništva, MZP, UNHCR i Danski savet za izbeglice i dalje pružaju podršku opštinama putem rada na terenu sa raseljenim licima na Kosovu i u regionu, pre svega organizovanjem *idi-informiši-se* i *idi-vidi* poseta. Unutar postojećeg okvira za povratak<sup>96</sup> MZP, u saradnji sa lokalnim institucijama i relevantnim međunarodnim partnerima – i dalje pomaže raseljena lica i izbeglice putem brojnih programa za podršku<sup>97</sup>. Pored toga, kao što je gore rečeno, Vlada, osnivanjem OKZP, još jednom pokazuje svoju posvećenost olakšavanju bezbednog i održivog povratka.<sup>98</sup> Ove kancelarije imaju zadatak da promovišu i štite prava zajednica, raseljenih lica i povratnika, uključujući i repatriirana lica; obezbede jednaku dostupnost usluga javnih službi za sve i koordinišu i promovišu proces povratka. OKZP su osnovane u većini opština<sup>99</sup>.

Propusti u pružanju podrške i pomoći dobrovoljnim povratnicima, a posebno repatriiranim licima, često, po dolasku na Kosovo, ostavljaju ranjivu populaciju bez adekvatne pomoći i dovode pojedince i porodice u situaciju ekstremne ugroženosti. Nedostatak *de facto* pomoći u područjima stanovanja, školovanja i ekonomskih mogućnosti ima ozbiljne posledice na održivi povratak ugroženih lica, pogotovo onih kojima je potrebna zaštita, kao što su zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

#### **f. Registracija**

Zakonsko priznavanje ličnog identiteta je osnovno ljudsko pravo<sup>100</sup>. Registracija građana je proces kojim se osoba identifikuje i priznaje kao integralni deo društva u kojem živi. Osobe koje nisu registrovane ne mogu da dobiju zvanične dokumente i time su sprečene da uživaju svoja prava i slobode. Međutim, iako se nikom ponaosob aktivno ne sprečava da se registruje i dalje postoje prepreke za registraciju koja, uglavnom, pogađa ugrožene grupe na Kosovu.

<sup>96</sup> MZP, *Strategija za zajednice i povratak 2009–2013*; i Revidirani priručnik UNMIK/Privremenih institucija samouprave o održivom povratku, jul 2006; Vladina Uredba br. 02/2010 za OKZP, usvojena 12. avgusta 2010, a stupila na snagu 27. avgusta 2010.

<sup>97</sup> Na primer u okviru projekta Povratak na Kosovo i reintegracija (PRK), koji finansiraju Kancelarija za vezu Evropske Komisije /MZP, čiji su korisnici bili kosovski Srbi, kosovski Romi, kosovski Aškalije, kosovski Egipćani i drugi. PRK III, koji je počeo u novembru 2011, ima za plan da facilitira povratak do 200 raseljenih porodica u pet opština (Prizren, Štrpce/Shtërpçë, Parteš/Partesh, Novo Brdo/Novobërdë i Suharekë/Suva Reka) tokom perioda od 30 meseci.

<sup>98</sup> Uredba KP br. 02/2010 za OKZP, usvojeno 12. Avgusta 2010. Koja je stupila na snagu 27. avgusta 2010. OKZP zamenjuju i reformišu svoje prethodnike Opštinske kancelarije za zajednice i opštinske kancelarije za povratak (Vidi Uredbu UNMIK-a 2007/30 o lokalnoj samoupravi opština na Kosovu koja menja i dopunjuje Uredbu UNMIK-a 2000/45, član 23, i Revidirani priručnik o održivom povratku, jul 2006, UNMIK/Privremene institucije lokalne samouprave).

<sup>99</sup> Nisu preduzeti nikakvi koraci da se OKZP osnuju u opštinama Han i Elezit/Đeneral Janković, Kačanik/Kaçanik, Junik, Malishevë/Mališevo, Mamuša/Mamushë/Mamuša i Prishtinë/Priština. Za primetiti je da, osim Prishtinë/Prištine, ove opštine nisu imale Opštinske kancelarije za zajednice (koje prethode OKZP) Tri opštine na severu - Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zveçan nisu uzete u obzir jer primenjuju zakon Republike Srbije.

<sup>100</sup> Međunarodni standardi ljudskih prava štite pravo svakog pojedinca da ima zakonski priznat identitet, da se registruje neposredno nakon rođenja, da ima ime i stekne nacionalnu pripadnost. Vidi Član 6, Opšte deklaracije o ljudskim pravima, Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, od 10. decembra 1948; Član 16, Međunarodne povelje o građanskim i političkim pravima, Rezoluciju 2200 (XXI) Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, od 16. decembra 1966; Vidi Član 24 (2), Međunarodne povelje o građanskim i političkim pravima, Ibid. Takođe, Članove 7 i 24, Povelju Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Rezoluciju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 44/25, od 20 novembra 1989. Od posebne važnosti za dečja prava, vidi: Odbor za ljudska prava, Opšti komentar br. 17, Prava deteta, Član 24, 07/04/1989, stav 7 [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/cc0f1f8c391478b7c12563ed004b35e3](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/cc0f1f8c391478b7c12563ed004b35e3) (pristupljeno 24. avgusta 2012).

Veliki procenat pripadnika zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana još uvek nije upisana u matične knjige građana Kosova i nema lične isprave<sup>101</sup>, bez kojih ne mogu da ostvare svoja osnovna prava u različitim područjima života, što obuhvata socijalnu brigu i zaštitu, zapošljavanje, obrazovanje i zdravlje<sup>102</sup>. Ostvaren je određeni napredak u smeru registracije najugroženijih građana, posebno za zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Međutim, preostaje još mnogo da se uradi na ovom području.

### **Cilj 1: Poboljšanje pravnog, institucionalnog i upravnog okvira za ubrzanje procesa registracije i rešavanje problema triju zajednica**

Akcioni plan nalaže kosovskim institucijama da se pozabave komplikovanim pravnim i strateško-političkim okvirom za registraciju građanskog statusa razmatranjem svih postojećih praktičnih politika, propisa i uputstava koji uređuju pitanje registracije građana, kao i prepoznavanjem i analizom proceduralnih razlika između opština. Novi zakon o građanskom stanju<sup>103</sup> poboljšava regulatorni okvir za registraciju i izdavanje isprava o ličnom stanju i obuhvata lica koja su privremeno ili stalno nastanjena na Kosovu, kao i ona koja žive u inostranstvu. Zakon, takođe, reguliše i nejasnoće po pitanju ponovne registracije i zakasnele registracije – pitanja koja pre svega utiču na kosovske Rome, kosovske Aškalije i kosovske Egipćane.<sup>104</sup>

Pored toga, preduzeti su i određeni koraci na polju saradnje sa međunarodnom zajednicom u smeru poboljšanja usluga registracije građana, što obuhvata i poboljšanje funkcionisanja sistema adresiranja na Kosovu, konsolidaciju matičnih knjiga građana i digitalizaciju podataka. Međutim, iako se broj kancelarija za registraciju građana na Kosovu povećava, nedovoljni finansijski, logistički i ljudski resursi i dalje ograničavaju njihovo normalno funkcionisanje. Nadležne institucije ne izlaze građanima dovoljno u susret i nedovoljno ih informišu o važnosti i postupcima vezanim uz registraciju građana.<sup>105</sup>

Primenjena je još jedna mera koja se opisuje u Akcionom planu za rešavanje problema sa registracijom - periodi privremene besplatne registracije – ali samo dvaput, od strane dva različita ministarstva, uprkos odredbama Plana da to treba da se praktikuje svake godine. Na primer, Ministarstvo za lokalnu upravu proglasilo je mesec besplatne registracije za pripadnike zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana samo 2010. godine. Iako neke opštine izuzimaju određene kategorije stanovništva od plaćanja

---

<sup>101</sup> Kosovske institucije i međunarodne organizacije procenjuju da oko 40 procenata pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji žive na Kosovu nisu registrovani kao građani i nemaju lične isprave, što obuhvata pasoše i lične karte. Vidi na primer, Human Rights Watch: Prava raseljenih i prisilni povratak Roma, Aškalija i Egipćana iz zapadne Evrope na Kosovo, oktobar 2012, strana 41: <http://www.hrw.org/reports/2010/10/28/rights-displaced> (pristupljeno 24. avgusta 2012). Za više informacija: Izveštaj OEBS *Pristup civilnoj registraciji na Kosovu* (jul 2012) <http://www.osce.org/kosovo/92331> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>102</sup> Uslovi za izdavanje dokumenata i dalje su glavna prepreka za pripadnike zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana koji žele da se registruju kao građani. U velikom broju slučajeva podnosioci zahtevi ili nikada nisu imali odgovarajuću dokumentaciju ili je više ne poseduju, jer su im dokumenti izgubljeni ili uništeni.

<sup>103</sup> Zakon br. 04/L-003 o građanskom stanju, 8. jul 2011.

<sup>104</sup> Za više detalja vidi: Izveštaj OEBS *Dostupnost registracije građana na Kosovu* (jul 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92331> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>105</sup> Ibid.



administrativnih troškova, to nije ustaljena praksa na celom Kosovu<sup>106</sup>. Pored toga, ima naznaka da se, u praksi, određene kategorije proizvoljno oslobađaju plaćanja nadoknade za registraciju i da to izuzima određene siromašnije građane u pojedinim opštinama.<sup>107</sup>

Najskoriji pozitivan pomak predstavlja objava Cirkularnog dopisa MUP br. 123, od 15. marta 2012, kojim se pripadnicima zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana daje pravo na naknadni upis u matičnu knjigu rođenih ili umrlih, u trajanju od godinu dana<sup>108</sup>. Međutim, informacije, koje je tokom juna i jula 2012. prikupio OEBS, pokazuju da sa dopisom nisu upoznate sve kancelarije za registraciju građana i da se mnoge njegove odredbe nisu ni primenjivale. Pored toga, dopis će ostati na snazi samo do marta 2013.

## **Cilj 2: Jačanje saradnje između institucija Kosova i institucija zemalja domaćina na razmeni informacija i registraciji povratnika i repatriiranih lica**

Dobrovoljni povratak i repatrijacija iz regiona i zemalja zapadne Evrope nastavljani su i 2011. i 2012. (vidi gore, odeljak *e. Povratak i reintegracija*).

Registracija građana i dalje predstavlja jedan od najvećih problema za repatriirane pripadnike zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Kao što je već rečeno, na centralnom nivou je postignut određeni napredak u smeru olakšavanja registracije građana za najugroženije, a pogotovo pripadnike ovih triju zajednica (vidi Cilj 1, gore).

Što se tiče registracije povratnika i repatriiranih lica nakon povratka na lokalni nivo, određeni broj opština<sup>109</sup> je preduzeo korake za olakšavanje registracije građana i izdavanje isprava i uverenja repatriiranim licima iz tih zajednica. Ove inicijative obuhvataju: davanje opštih smernica i uputstava o postupku registracije građana<sup>110</sup>; saradnju sa UNHCR-ovim partnerom za pravnu pomoć, sa NVO Program građanskih prava na Kosovu<sup>111</sup> i drugim organizacijama koje olakšavaju registraciju građana za pripadnike zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana; i oslobađanju zajednica i drugih ugroženih grupa od plaćanja administrativnih troškova za izdavanje isprava.<sup>112</sup> Pored toga, nekoliko opština je

<sup>106</sup> Na primer, opštine Dečan/Dečane, Dragash/Dragaš, Istog/Istok, Klinë/Klina, Malishevë/Mališevo, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština i Shtime/Štimlje izuzimaju jednu ili više od navedenih kategorija: korisnici socijalne pomoći, penzioneri, učenici i studenti, porodice poginulih boraca Oslobođilačke vojske Kosova i ratni invalidi. Vidi izveštaj OEBS, *Dostupnost registracije građana na Kosovu* (jul 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92331> (pristup 24. avgusta 2012).

<sup>107</sup> Za više detalja vidi: Izveštaj OEBS *Dostupnost registracije građana na Kosovu* (jul 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92331> (pristup 24. avgusta 2012).

<sup>108</sup> Ibid.

<sup>109</sup> Na primer: Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica, Kamenicë/Kamenica, Štrpce/Štërpçë, Klinë/Klina, Istog/Istok, Gračanica, Gračanicë, Lipjan/Lipljan i Prizren.

<sup>110</sup> Smernice obično daju OKZP Opštinski centri za registraciju građana i Opštinske kancelarije za građanski status, a samo nekoliko kancelarija je učinilo napore da izađe u susret licima o kojima je reč, kako bi promovisali dostupnost opštinskih usluga.

<sup>111</sup> U ime UNHCR u septembru 2006. NVO Program za građanska prava na Kosovu počeo je da sprovodi kampanju za registraciju građana usmerenu na zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Organizacija je potpisala memorandum o razumevanju sa brojnim opštinama kako bi obezbedila fleksibilnost u pogledu postupaka i administrativnih troškova registracije građana i izuzimanje ovih zajednica od plaćanja administrativnih troškova.

<sup>112</sup> Na primer, u opštinama Skenderaj/Srbica, Dečan/Dečane, Junik, Klinë/Klina, Istog/Istok, Prishtinë/Priština, Lipjan/Lipljan, Obiliq/Obilić i Shtime/Štimlje, repatriirana lica ne plaćaju administrativne takse za izdavanje dokumenata kancelarijama za registraciju građana i/ili građanski status. Za više podataka vidi izveštaj

učestvovalo u informativnoj kampanji o registraciji građana koja se sprovodila na celom Kosovu, tako što su u saradnji sa MUP, distribuirali plakate i brošure o postupku registracije.

#### ***g. Kultura, mediji i informacije***

Zaštita i promovisanje kulturnog i verskog nasleđa svih zajednica kao sastavnog dela nasleđa Kosova je područje koje zahteva posebnu pažnju. Kosovske institucije su dužne da obezbede efikasnu zaštitu i očuvanje spomenika i lokaliteta od kulturnog i verskog značaja svih zajednica. Pored toga, institucije treba da promovišu kulturu, umetnost, nauku i obrazovanje, kao i akademska i druga udruženja i aktivnosti, koje služe izražavanju, jačanju i razvoju identiteta zajednica. Iako je došlo do manjeg napretka na radiju i televiziji, zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana i dalje ima problema u pogledu zaštite svog kulturnog i verskog nasleđa, gde tek treba preduzeti početne korake – na primer, da se uradi lista svog materijalnog i nematerijalnog nasleđa ove tri zajednice.

#### **Cilj 1: Povećanje učešća zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u svim procesima donošenja odluka i sprovođenju politike u području kulture i medija na svim nivoima**

Na nivou centralnih institucija uočen je umereni napredak na poboljšanju zastupljenosti svih zajednica u medijima i uravnoteženju mogućnosti pristupa svih zajednica kvalitetnoj medijskoj zastupljenosti njihovih interesa i promociji njihovih kultura. Da bi se promovisao razvoj ovog područja, OEBS je u protekle tri godine pružao podršku javnom medijskom servisu – Radio-televiziji Kosova (RTK), putem podizanja kapaciteta njihovih urednika i novinara i podrškom nedeljnom programu na romskom jeziku.

RTK tvrdi da je ispunio pravi zahtev da posveti 15 odsto svog programa uslugama za nealbanske zajednice na njihovim jezicima<sup>113</sup>. Bez obzira na to, lideri zajednice i predstavnici NVO-a u Prishtinë/Prištini istakli su u nekoliko navrata OEBS-u da manje zajednice kao što su zajednice kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana nisu adekvatno zastupljene. Predstavnici građanskog društva kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana su 15. februara 2011. podneli pismeni zahtev upravi RTK za uspostavljanje posebnog programa posvećenog njihovim zajednicama. U vreme pisanja ovog izveštaja, avgusta 2012, RTK još uvek nije odgovorio na njihov zahtev.

Positivno je to što je RTK novembra 2011. pustio u funkciju drugi program na romskom jeziku, odnosno dnevne vesti (u trajanju od 10 do 15 minuta, od ponedeljka do petka, u udarnom terminu), pored nedeljnog magazina (45 minuta). Međutim, uopšteno gledano, postoji nekoliko nedostataka kada govorimo o sadržaju nealbanskih programa na RTK– kao što je nepostojanje savremenog filma, loše korišćenje grafike i dugi intervjui, i veoma mali tim koji je angažovan u redakciji na romskom jeziku. OEBS je takođe primetio da kamere nisu svakog dana na raspolaganju timu koji je uključen u produkciju nealbanskih programa, zbog čega je i dalje problematično efikasno izveštavanje o svim aktivnostima koje se tiču zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

U ovom trenutku postoji samo jedna licencirana radio stanica, Romano Avazo u Prizrenu, čiji je glavni jezik romski; međutim, na Kosovu postoji nekoliko radio i TV stanica koje

---

OEBS-a *Procena napretka u realizaciji okvira za praktičnu politiku reintegracije repatriranih lica u kosovskim opštinama* (septembar 2011) <http://www.osce.org/kosovo/82416> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>113</sup> Član 6 (6) Zakona br. 02/L-47 o Radio-televiziji Kosova, proglašen Uredbom UNMIK-a 2006/14, 11. april 2006.

pripremaju programe posvećene zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana<sup>114</sup>. Ne postoje nikakve novine na romskom jeziku niti novine posebno namenjene jednoj od ove tri zajednice.

U okviru nedavnog pozitivnog koraka, Odbor za upravljanje fondom za manjinske, multietničke i druge grupe u nepovoljnom položaju je juna 2012. godine dodelio subvencije za nekoliko medijskih inicijativa na romskom jeziku<sup>115</sup>. Nažalost, uopšteno govoreći, podrška medijskim programima namenjenim ovim trima zajednicama ili programima na romskom jeziku po svemu sudeći pruža se na ad hoc osnovi, a kada je pružaju međunarodne agencije, podrška je često vremenski ograničena na konkretne inicijative. Primer bi bio radio projekat u Prizrenu 2010. godine, koji je podržao OEBS, a koji je radio programima na romskom jeziku upoznao zajednicu sa obavezama u nedavno usvojenom Akcionom planu za zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Drugi sličan projekat koji je podržao OEBS imao je za cilj da promoviše jezička prava Roma proširenim radio programom u području Prizrena tokom 2012.

## **Cilj 2: Promovisanje kulturnog identiteta tri zajednice zaštitom kulturnog nasleđa i podržavanjem kulturnih aktivnosti**

Očuvanje kulturnih i verskih mesta i promovisanje kulturnog nasleđa svih zajednica i dalje predstavlja oblast koja zahteva veće angažovanje i podršku. Isto važi i za zaštitu nematerijalnog kulturnog nasleđa zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, gde je ostvaren mali napredak.

Godišnji izveštaj Ministarstva kulture, omladine i sporta (MKOS) ukazuje da je na centralnom nivou MKOS 2011. godine uspostavio Zajednički odbor za kulturu i informisanje koji nadgleda projekte za zajednice i kulturne projekte u vezi sa ove tri zajednice. Međutim, osim ovih početnih nastojanja, nijedan sastanak nije održan tokom 2012. i još uvek nije potvrđen nikakav konkretan budžet za primenu Akcionog plana, a izdvajanje konkretnih sredstava još uvek se nalazi u fazi razmatranja. Međutim, MKOS je preduzeo aktivnosti i obezbedio finansijska sredstva za nekoliko projekata koje su pokrenuli pripadnici zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana (uključujući publikacije, festivale, proslave dana zastave). Pored toga, decembra 2011. uspostavljena je radna grupa za identifikovanje duhovnog nasleđa ove tri zajednice, koja je radila u koordinaciji sa Odeljenjem za kulturno nasleđe (koje je obaveze iz Akcionog plana uvrstilo u svoj plan rada) i građanskim društvom. Uopšteno govoreći, pripadnici ove tri zajednice takođe su učestvovali u različitim multietničkim sportskim aktivnostima koje je MKOS sproveo tokom 2011.<sup>116</sup>

U smislu dodatnih mehanizama za finansiranje, Kancelarija za pitanja zajednica u okviru KP uspostavila je praksu formiranja panela za reviziju na godišnjoj osnovi, kako bi razmatrala zahteve za finansiranje projekata namenjenih zajednicama koje su u brojeanoj manjini na opštinskom nivou, uključujući promovisanje njihovog identiteta i kulture– pozitivan aspekt jeste uključivanje u ovu komisiju pojedinaca iz ove tri zajednice. Slično tome, MZP dodeljuje

<sup>114</sup> Na primer, u opštini Mitrovicë/Mitrovica, lokalna televizijska stanica TV Mitrovica povremeno izveštava o kulturnim aktivnostima zajednica. Takođe, u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, Radio Kontakt Plus i TV Most ponekad u svojim emisijama imaju goste ili priloge iz zajednica. U opštini Gračanica/Gračanicë, radio stanice KiM Radio i Vitez Radio po jedan sat nedeljno emituju programe na romskom jeziku.

<sup>115</sup> Radio Romano Avazi (Prizren), NVO Prosperiteti (Gjakovë/Đakovica) i NVO Sakuntala (Prizren) kao korisnici tih subvencija dobili su po 4.700 evra.

<sup>116</sup> Godišnji izveštaj MKOS-a o napretku, od januara do decembra 2011.



manje subvencije projektima nevećinskih zajednica na lokalnom nivou. Ranije su putem ovog mehanizma finansirani projekti koji se bave kulturnim aktivnostima ove tri zajednice.

Na lokalnom nivou, ograničeni broj opština je aktivno promovisao kulture zajednica koje su u brojčanoj manjini na opštinskom nivou, posebno brojčano manje zajednice kao što su zajednice kosovskih Aškalija ili kosovskih Egipćana<sup>117</sup>. Slično tome, u opštini Prizren preduzete su ograničene aktivnosti za promovisanje kulture ovih zajednica, koje su preduzele same zajednice. Veći broj opština, oko jedne trećine, podržalo je proslavu Međunarodnog dana Roma u protekle dve godine<sup>118</sup>, ali ova podrška produžena je na ad hoc osnovi, retko sa nekim usklađenim planom za promovisanje kultura zajednica. Štaviše, na osnovu informacija koje je OEBS prikupio razgovarajući sa opštinskim zvaničnicima i predstavnicima zajednica, iako obično predstavnici ove tri zajednice podnose zahtev za dodeljivanje finansijskih sredstava, po svemu sudeći opštine se ne konsultuju sa zajednicama tokom procesa planiranja budžeta za dodeljivanje finansijskih sredstava za promovisanje njihovih kultura.

Međunarodne organizacije takođe često pružaju podršku kulturnim inicijativama zajednica. Na primer, OEBS je 2011. podržao proslavu Međunarodnog dana Roma odabranim inicijativama, podstičući saradnju sa opštinskim institucijama i NVO-ima u različitim aktivnostima, od narodnih igara do pozorišnih predstava i kviza, sa ciljem ojačavanja kulturnih identiteta pripadnika zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

#### ***h. Učešće i zastupljenost***

Postoje značajne pravne odredbe i mere za osiguravanje efikasnog učešća i zastupljenosti nealbanskih zajednica na Kosovu. U smislu mehanizama upravljanja na centralnom nivou i učešća na izborima, ovaj zakonodavni i politički okvir se po svemu sudeći pokazuje efikasnim – u pogledu učešća na izborima i aktivnosti političkih stranaka i parlamentarne skupštine, zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u stanju su da uspešno iskoriste pružene prilike za učešće. Međutim, uprkos pravnih zahteva za angažovanje javnih zvaničnika, ove tri zajednice su srazmerno nedovoljno zastupljene na svim nivoima. Na isti način, mehanizmi lokalne uprave nisu uspeli da uključe obaveze iz Akcionog plana u svoje planove rada i budžet, i obezbede efikasnu zaštitu interesa i potreba lokalnih zajednica.

**Cilj 1: Efikasno učešće zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u javnom životu i kosovskim institucijama odlučivanja pružanjem i obezbeđivanjem podjednakovog pristupa i mogućnosti trima zajednicama u svim oblicima zastupljenosti**

*Zastupljenost u javnim institucijama i odlučivanju*

---

<sup>117</sup> Na primer, opština Ferizaj/Uroševac je 2011. i 2012. obezbedila finansijska sredstva za pružanje podrške proslavi Dana zastave Aškalija 15. februara, kao što je to bio slučaj u opštinama Lipjan/Lipljan, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Prishtinë/Priština i Suharekë/Suva Reka u 2012, u nekim slučajevima uz prisustvo visokih zvaničnika. Opština Vushtrri/Vučitrn je 2011. podržala Dan zastave Aškalija, ali tek nakon inicijative zajednice da se organizuje događaj, a opština Obiliq/Obilić u 2012, nakon zalaganja OEBS-a.

<sup>118</sup> Opštine Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Đakovica, Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Gračanicë, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Mitrovicë/Mitrovica, Pejë/Peć, Prizren, Suharekë/Suva Reka i Štrpce/Shtërpce su 2011. i 2012. podržale Međunarodni dan Roma na različite načine, od dodeljivanja finansijskih sredstava do besplatnog davanja prostora za aktivnosti.

Na centralnom nivou postoje različiti mehanizmi za čuvanje i unapređenje učešća i prava nevećinskih zajednica—nekoliko ih je predviđeno zakonodavstvom, kao što su rezervisana mesta u Skupštini i Konsultativni savet za zajednice<sup>119</sup>. Na lokalnom nivou, OEBS nastavlja da prati uspostavljanje i efikasnost mehanizama za unapređenje i zaštitu prava zajednica<sup>120</sup>. Funkcije zamenika predsednika opštine za zajednice i zamenika predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice uspostavljene su u 12 odnosno 15 opština<sup>121</sup>. U pozitivnom smislu, nekoliko od ovih opština uspostavilo je ove funkcije iako ih zakon na to ne obavezuje (odnosno, kada zajednice koje su u brojčanoj manjini u opštini ne prelaze deset odsto ukupnog stanovništva opštine)<sup>122</sup>. Međutim, postoje i slučajevi nepoštovanja ovih zahteva, pošto manji broj opština nije uspostavio ove funkcije, uprkos činjenici da ih zakon na to obavezuje<sup>123</sup>.

Obavezni Odbori za zajednice uspostavljeni su u 34 opštine na Kosovu. Odbor za zajednice ima mandat da razmatra celokupan spektar ljudskih prava zajednica, predvodi i podrži opštinske institucije u poštovanju i obezbeđivanju ovih prava i daje preporuke za preduzimanje korektivnih mera kada je to potrebno. Međutim, uopšteno govoreći, Odbori za zajednice naišli su na poteškoće u pružanju predviđene zaštite zajednicama i u praksi samo mali broj ovih odbora u potpunosti poštuje svoje dužnosti i odgovornosti. OEBS je tokom nadgledanja identifikovao samo tri Odbora za zajednice<sup>124</sup> koji uzimaju u obzir primenu Strategije u svom planu rada i samo jedan opštinski Odbor za zajednice, iz Ferizaj/Uroševca, koji je uspostavio radnu grupu za primenu strategije. Gledano u celosti, Odbori za zajednice nisu uspeli adekvatno da odgovore na pitanje primene Strategije. Po svemu sudeći previdela se i obaveza sadržana u Akcionom planu, da se obezbedi rodna ravnopravnost u zastupljenosti zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana: žene koje pripadaju ovim trima zajednicama i dalje su srazmerno manje zastupljene u odnosu na druge žene, što doprinosi daljoj nedovoljnoj zastupljenosti.

<sup>119</sup> Član 12 Zakona o zaštiti i unapređenju prava zajednica u 2008. uspostavlja Konsultativni savet za zajednice kao mehanizam pod pokroviteljstvom Kancelarije predsednika Kosova, kako bi se olakšalo političko učešće nealbanskih zajednica na centralnom nivou. Zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana predstavljene su sa po dva člana (šest ukupno). Izvor: [http://www.ccc-president-ksgov.net/tmp/index.php?option=com\\_content&view=article&id=54&Itemid=44&lang=en](http://www.ccc-president-ksgov.net/tmp/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=44&lang=en) (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>120</sup> Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, 20. februar 2008, predviđa učešće zajednice u javnim poslovima i štiti prava i interese zajednica uspostavljanjem obaveznih Odbora za zajednice skupštine opštine i uspostavljanjem dve funkcije, zamenika predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice i zamenika predsednika opštine za zajednice, za one opštine u kojima zajednice u brojčanoj manjini u datoj opštini prelaze deset odsto ukupnog stanovništva opštine (članovi 51, 54–55 i 61).

<sup>121</sup> Funkcija zamenika predsednika opštine za zajednice uspostavljena je u 12 opština: Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjilan/Gnjilane, Lipjan/Lipljan, Klokot/Klllokot, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Prizren, Ranilug/Ranillug i Štrpce/Shtërpçë. Funkcija zamenika predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice uspostavljena je u 15 opština: Dragash/Dragaš, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Djakovica, Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Gračanicë, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Klokot/Klllokot, Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Pejë/Peć, Prishtinë/Priština, Prizren i Ranilug/Ranillug.

<sup>122</sup> Šest od 12 opština imenovalo je lica za funkciju zamenika predsednika opštine za zajednice, a sedam od 15 opština imenovalo je zamenika predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice (opštine Ferizaj/Uroševac, Gjilan/Gnjilane, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Mitrovicë/Mitrovica, Prishtinë/Priština i Ranilug/Ranillug), iako se to od njih ne zahteva zakonom.

<sup>123</sup> U opštinama Obiliq/Obilić i Štrpce/Shtërpçë niko nije imenovan za zamenika predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice, dok u opštini Gračanica/Gračanicë opština tek treba da imenuje lice na funkciju zamenika predsednika opštine za zajednice. Ovo se dešava uprkos činjenici da se smatra da zajednice u brojčanoj manjini prelaze deset odsto ukupnog stanovništva u ovim opštinama.

<sup>124</sup> Opštine Deçan/Dečani, Fushë Kosovë/Kosovo Polje i Podujevë/Podujevo.

U pozitivnom smislu, kao što je gore istaknuto, vlada je 2010, stvaranjem OKZP-a dodatno istakla svoju posvećenost unapređenju i zaštiti prava zajednica. Zaključno sa sredinom 2012, OKZP-i su uspostavljeni u 31 opštini (videti gore, deo *e. Povratak i reintegracija*).

OEBS je u periodu od aprila do jula 2012. sproveo ocenu zastupljenosti zajednica u javnoj administraciji na Kosovu, kako bi se ocenilo da li organi na centralnom i opštinskom nivou poštuju pravne zahteve da deset procenata radnih mesta na centralnom nivou bude rezervisano za pripadnike zajednica i da zastupljenost na opštinskom nivou bude srazmerna broju pripadnika zajednice koji žive u datoj opštini<sup>125</sup>. Rezultati su pokazali jasan i dosledan trend nedovoljne zastupljenosti zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, kako na centralnom tako i na opštinskom nivou: iako ove tri zajednice čine približno 2,54 odsto ukupnog stanovništva, one zauzimaju samo 0,45 odsto radnih mesta na centralnom nivou i 0,69 odsto radnih mesta na opštinskom nivou. Ovo je slučaj čak i u opštinama u kojima su ove tri zajednice prisutne u relativno visokim brojkama, i koje poštuju opšte obaveze za srazmernu zastupljenost zajednica u opštini kao celini. Na primer, ocenjuje se da u Fushë Kosovë/Kosovu Polju zajednica kosovskih Aškalija ima 3.882 pripadnika (od ukupno 46.818 stanovnika opštine), čime polažu pravo na približno 8,29 odsto u opštinskoj javnoj administraciji; međutim, aprila 2012. godine, od ukupno 155 članova osoblja javne administracije u ovoj opštini samo njih 3 su bili Aškalije (1,92 odsto). Slično tome, u Gjakovë/Đakovici, zajednica kosovskih Egipćana broji približno 7.735 pripadnika (od ukupno 115.055 stanovnika opštine), čime polažu pravo na 6,72 odsto radnih mesta u lokalnoj javnoj administraciji; međutim, od 313 službenika javne administracije samo 4 su Egipćani (1,28 odsto). Opština koja u najmanjoj meri poštuje zahteve u tom smislu jeste Gračanica/Gračanicë: iako se procenjuje da ukupan broj stanovnika iz zajednice kosovskih Roma iznosi 2.000, čime polažu pravo na 8,67 odsto radnih mesta, nijedan pripadnik zajednice kosovskih Roma nije u ovom trenutku zaposlen u ovoj opštini.<sup>126</sup>

Relevantni zvaničnici kako na centralnom tako i na opštinskom nivou svesni su da preovladava nedovoljna zastupljenost zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u javnoj administraciji, ali su izneli da je zastupljenost mala zbog nedovoljnog broja prijavi kvalifikovanih kandidata i nedostatka formalnog obrazovanja među ovim zajednicama. Pored održavanja obuke i stažiranja za povećavanje zastupljenosti ove tri zajednice, Akcioni plan navodi i dodatna nastojanja koja treba da se preduzmu u objavljivanju slobodnih radnih mesta u javnoj administraciji. Međutim, OEBS je tokom nadgledanja na terenu uočio da se slobodna radna mesta ne objavljuju uvek u oblastima u kojima žive ove zajednice i da se jezici zajednica ne koriste ni u oglasima za radna mesta.

### *Učešće na izborima*

Generalno govoreći, relevantno zakonodavstvo koje uređuje praksu izbora<sup>127</sup> po svemu sudeći bilo je uspešno u zaštiti prava zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana na učešće u demokratskom procesu.

<sup>125</sup> Uredba br. 04/2010 o postupcima za pravednu i srazmernu zastupljenost zajednica koje nisu u većini u javnoj službi Kosova, 20. septembar 2010, izdata od strane Ministarstva javne uprave, članovi 5.1.1 i 6.1.1. Uredba predviđa da je, do objavljivanja zvaničnih rezultata popisa, odgovornost opštinskih institucija da prikupljaju i čuvaju podatke o stanovništvu opština (članovi 7.1 i 7.2); ona dalje navodi da ove cifre ne smeju biti ispod onih navedenih u Aneksu 1 Zakona br. 03/L-049 o finansiranju lokalne uprave, 15. jun 2008.

<sup>126</sup> Demografske ocene zasnovane na nezvaničnim ciframa OEBS-a.

<sup>127</sup> Zakon br. 03/L-073 o opštim izborima, 5. jun 2008, dostupan na [http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008\\_03-L073\\_en.pdf](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L073_en.pdf) i Zakon br. 03/L-072 o lokalnim izborima, 5. jun

Kada govorimo o registraciji birača, s obzirom da se birački spisak vadi direktno iz spiska registra građana, svi birači na Kosovu treba prvo da budu registrovani kao građanska lica. Prema tome, pitanja u pogledu registracije ove tri zajednice uticaće na njihovu sposobnost učešća na izborima (molimo vas pogledajte prethodni deo *f. Registracija*).

Na poslednjim lokalnim izborima nisu uspostavljena posebna biračka mesta za naselja sa kosovskim Roma, kosovskim Aškalijama i kosovskim Egipćanima, ali su ispoštovana opšta načela i pravni zahtevi koji važe za sve zajednice, da birači ne bi trebalo da putuju dalje od tri kilometara kako bi glasali.

U smislu pristupa jezicima, OEBS je upoznat o slučajevima u kojima su materijali za glasanje, posebno materijali za informisanje javnosti, bili dostupni na romskom jeziku – primeri istog primećeni su u Prizrenu i Gračanici/Gračanicë. U skladu sa zakonom, u ovom trenutku glasački listići mogu se izdavati samo na dva službena jezika na Kosovu, a za lokalne izbore, u opštinama u kojima je zajednica u brojčanoj manjini na opštinskom nivou dovoljne velika (više od pet odsto), na jeziku te zajednice: nijedna od zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana nije dovoljno velika ni u jednoj opštini da bi uživala pogodnosti ove odredbe. U smislu odredbi da se podrži učešće nepismenih birača, ponovo, pravne odredbe za sve zajednice postoje da bi se podržalo učešće svih birača iz ove tri zajednice koji mogu zahtevati takvu pomoć: svaki birač koji zahteva pomoć u smislu pismenosti ima pravo da traži pomoć od osoblja na biračkom mestu, a OEBS je tokom nadgledanja uočio da su birači bili u mogućnosti da uspešno upotrebe ovaj vid podrške.

Treba napomenuti da su zakonske odredbe o sastavu Centralne izborne komisije, kao i o Opštinskim izbornim komisijama i biračkim odborima, olakšale učešće kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Centralna izborna komisija je na primer ranije imala jednog člana iz zajednice kosovskih Roma, i trenutno ima jednog člana iz zajednice kosovskih Aškalija, a nadgledanjem OEBS-a takođe je uočeno da su ove tri zajednice zastupljene u nekoliko opštinskih izbornih komisija i biračkih odbora. Ova zastupljenost veoma je pozitivna i pomogla je da se obezbedi preduzimanje dodatnih, pomoćnih mera (kao što je objavljivanje materijala za javno informisanje na romskom jeziku i lokacija biračkih centara) kako bi se osiguralo učešće zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana na ranijim izborima.

Na parlamentarnim izborima održanim 2010. godine učestvovalo je pet političkih subjekata (četiri stranke i jedna građanska inicijativa) povezanih sa ove tri zajednice, koji su registrovani i potvrđeni za učešće na izborima– dvoje kosovskih Aškalija, dvoje kosovskih Egipćana i jedan kosovski Rom. Sadašnja situacija, u kojoj su ovi politički subjekti zastupljeni u Skupštini Kosova, a neki su takođe uključeni u vladajuću koaliciju, ukazuje da ove tri zajednice uspešno učestvuju u demokratskom procesu na Kosovu. Zakonske odredbe zahtevaju da mesta u parlamentu budu rezervisana za zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana: četiri mesta trenutno je rezervisano za predstavnike ove tri zajednice, čime su ispunjavaju relevantni zahtevi.

### ***i. Bezbednost, policija i pravosuđe***

---

2008, dostupan na [http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008\\_03-L072\\_en.pdf](http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L072_en.pdf) (pristupljeno 24. avgusta 2012).

Bezbednosni incidenti štetno utiču na stvaran nivo bezbednosti i sigurnosti zajednice i na njihovu percepciju istog, i može ograničiti njihovu slobodu kretanja i pristup osnovnim pravima i uslugama. Oni takođe imaju potencijal da povećaju međuetničke tenzije i naruše odnose između zajednica i opštinskih institucija. Nealbanske zajednice redovno su pogođene bezbednosnim incidentima i krivičnim delima počinjenim protiv lica, privatne imovine i kulturnih i verskih mesta.

Iako je Akcioni plan usmeren na radnje Kosovske policije u rešavanju bezbednosnih problema zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, uloga opština u odgovoru na bezbednosne zabrinutosti zajednica takođe je važna i istaknuta u nedavno donetim politikama o bezbednosti zajednica<sup>128</sup>. Mnogi od negativnih efekata koje bezbednosni incidenti imaju na međuetničke odnose mogu se ublažiti ukoliko opštinske institucije na adekvatan i blagovremen način odgovore na konkretan incident– na primer, dijalogom u odgovarajućim forumima, javnim izjavama koje osuđuju čin nasilja i približavanjem pogođenoj zajednici.

Izveštaj OEBS-a o Reagovanje opština na bezbednosne incidente koji pogađaju zajednice na Kosovu i uloga opštinskih saveta za bezbednost zajednice<sup>129</sup> dokumentuje neke od najozbiljnijih bezbednosnih incidenata koji su negativno uticali na pripadnike zajednica kosovskih Aškalija, kosovskih Egipćana i drugih zajednica, posebno lica i privatnu imovinu (kuće povratnika)<sup>130</sup>. Uprkos malom broju pozitivnih primera, opštine su na bezbednosne incidente koji uključuju zajednice u principu reagovala na ad hoc osnovi, bez ikakve doslednosti u pristupa među opštinama. Štaviše, mnoge opštine nisu ispunile svoje obaveze za uspostavljanje i funkcionisanje Opštinskih saveta za bezbednost zajednice<sup>131</sup>, opštinskih tela koja najbolje mogu da osiguraju odgovarajuće reagovanje na bezbednosne incidente. Štaviše, u slučajevima u kojima su opštine odgovorile na bezbednosne incidente, predstavnici

---

<sup>128</sup> Strategija i Akcioni plan bezbednosti kosovskih zajednica za period od 2011–2016 predviđa, između ostalog: opštinske institucije i bezbednosne forume (uključujući Opštinske savete za bezbednost u zajednici) pomoć u integraciji povratnika u društvo; bezbednosna pitanja u vezi sa zajednicama koja se razmatraju na institucionalnom nivou (putem, na primer, uspostavljanja, ojačavanja i revitalizacije foruma za bezbednost); i podizanje svesti zajednica o korišćenju foruma za bezbednost i podsticanju njihovog učešća u ovakvim platformama.

<sup>129</sup> Izdato decembra 2011, dostupno na <http://www.osce.org/kosovo/86766> (na engleskom, pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>130</sup> Na primer, od niza nasilnih napada i incidenata koji su pogodili zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u 2010, samo u jednom slučaju je opština proaktivno reagovala, prvenstveno putem zvanične osude i aktivnostima na terenu usmerenih ka pogođenim zajednicama. U drugom slučaju opština je finansirala popravku slomljenih prozora povratničkih kuća nakon prvog incidenta; ove radnje međutim nisu preduzete nakon drugog i trećeg ponovljenog incidenta. Maloletni muškarac iz zajednice kosovskih Aškalija, iz naselja Sallahane/Salahane u Ferizaj/Uroševcu, izboden je 23. januara 2010. Dva napada na kosovske Egipćane prijavljena su u Pejč/Peći i Gjakovč/Đakovici 1. marta i 8. maja 2010; dva kosovska Egipćanina napadnuta su u selu Novosellč/Novo Selo u opštini Pejč/Peć, jedan kosovski Rom je napadnut 26. februara 2010. u gradu Pejč/Peći. Niz incidenata čija su meta bile kuće kosovskih Aškalija (treća najveća zajednica u opštini) prijavljen je u selu Nakaradč/Nakarade u opštini Fushč Kosovč/Kosovo Polje 3. i 26. marta i 10. aprila 2010. (prozori četiri povratničke kuće oštećeni su tokom i nakon obnove, a porodice prijavljuju zastrašivanje i pritisak njihovih komšija kosovskih Albanaca da prodaju svoju imovinu po niskim cenama). Videti izveštaj OEBS-a Reagovanje opština na bezbednosne incidente koji pogađaju zajednice na Kosovu i uloga opštinskih saveta za bezbednost zajednice (decembar 2011) <http://www.osce.org/kosovo/86766> (pristupljeno 24. avgusta 2012).

<sup>131</sup> AU br. 08/2009 MIA-02/2009 Ministarstva lokalne uprave za Opštinske savete za bezbednost zajednice, 20. mart 2009.

zajednica primetili su da postoji nekoliko stalnih problema<sup>132</sup>. Nedostatak blagovremenog i efikasnog reagovanja opština neguje nepoverenje među zajednicama i odvraća ih od budućeg prijavljivanja kriminala ili isticanja bezbednosnih zabrinutosti vlastima – pored toga, ovako slabo reagovanje doprinosi negativnoj percepciji bezbednosti i sigurnosti među zajednicama.

### **Cilj 1: Povećati efikasnost Kosovske policije u sprečavanju i odgovoru na kriminal i konflikt u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana**

Iako OEBS nije upoznat sa postojanjem bilo kakve ankete koja bi ocenila kako kriminal utiče na zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana konkretno, ili bilo kakve specifične potrebe ove tri zajednice u pogledu rešavanja problema povezanih sa kriminalom, postoji osnova za analizu podataka. Kosovska policija beleži podatke o krivičnim delima korišćenjem baze podataka koja omogućava raščlanjavanje podataka po zajednici (kako za počinioca tako i za žrtvu) i po krivičnom delu (npr. odabirom evidencije o zločinima iz mržnje ili međuetničkim zločinima). Odeljenje za kriminalističku analizu predvodi sprovođenje procene<sup>133</sup>.

Kosovska policija je 2011. počela da sprovodi novi koncept rada policije u zajednici. Ovaj novi pristup predviđa da se sve oblasti koje pokrivaju policijske stanice podele na geografske sektore, gde će svakom sektoru biti dodeljena policijska patrola i policijski službenici u cilju stvaranja veza sa lokalnim zajednicama putem stalnih kontakata, što će poboljšati sigurnost na lokalnom nivou. Ove mere bi trebalo da približe rad policije zajednicama tako što će policijski službenici redovno obilaziti dodeljena područja i doslednije ostvarivati više kontakata sa zajednicama kroz zajednički rad u unapređenju bezbednosti i prevenciji kriminala. Ovaj novi pristup posebno bi trebalo da bude od pomoći ugroženim grupama, uključujući zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana i trebalo bi da poveća efikasnost Kosovske policije kroz prevenciju kriminala uz pomoć lokalnih zajednica.

U pogledu ostvarivanja ciljeva navedenih u ovom Akcionom planu posebno je važan odgovor Kosovske policije na zločine iz mržnje te zahteva posebno postavljanje prioriteta. Zločini iz mržnje motivisani netolerantnošću prema određenim grupama u društvu, uključujući etničke zajednice, a koji se događaju širom Kosova negativno utiču na opažanje sigurnosti pogođene zajednice. Neuspeh da se zločini iz mržnje na propisan način prepoznaju, istraže i da se na njih reaguje može imati ozbiljne posledice, uključujući zločine u budućnosti, pogoršanje bezbednosne situacije i povrede ljudskih prava. Kako bi se pomoglo ojačavanju kapaciteta Kosovske policije da istraži i reaguje na zločine iz mržnje, OEBS je sproveo nekoliko aktivnosti u 2011. i 2012. godini, uključujući osposobljavanje budućih stručnih predavača, kao i stručnu obuku namenjenu policijskim istražiteljima i pripadnicima policije koji rade u zajednici<sup>134</sup>.

---

<sup>132</sup> Na primer, u nekim slučajevima javne izjave opštinskih zvaničnika nisu prevedene na jezik pogođene zajednice i samim tim im nisu bile dostupne. Pored toga, u slučajevima u kojima su zvaničnici opštine osudili bezbednosni incident koji pogađa zajednicu u brojeanoj manjini u datoj opštini, pogođena zajednica je uglavnom smatrala da je ta radnja simbolična, osim ako je nisu pratile aktivnosti približavanja zajednici i dijaloga.

<sup>133</sup> Sastanak OEBS-a sa Odeljenjem za javnu bezbednost, Policijska direkcija za policiju u zajednici i sprečavanje kriminala, Kosovska policija, 22. avgust 2012.

<sup>134</sup> Ukupno je 138 pripadnika policije osposobljeno o tome kako prepoznati, istražiti i na propisan način odgovoriti na zločine iz mržnje.

## **Cilj 2: Kosovska policija postupa sa zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana bez diskriminacije, nasilno i bez predrasuda**

OEBS nije upoznat da postoje sistematski prikupljeni podaci koji procenjuju da je bilo slučajeva diskriminacije ili nesrazmerne upotrebe sile protiv pripadnika zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

Informacije koje je Odeljenje za javnu bezbednost pri Kosovskoj policiji dostavilo OEBS-u sadrži potvrdu toga da je policija upoznata sa svojim odgovornostima u pogledu sprovođenja Akcionog plana i Strategije. Odeljenje za javnu bezbednost je upućeno da prisustvuje redovnim sastancima koji su održani sa predstavnicama zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana kako bi razgovarali o pojedinačnim slučajevima koji izazivaju zabrinutost. Pored toga, data je preporuka u vezi sa nastojanjima da se ostvare kontakti sa zajednicama: da patrole redovno obilaze područja koja naseljavaju ove tri zajednice i da gde god je to moguće u praksi izaberu pripadnici policijskih snaga koji dolaze iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana da rešavaju probleme koji se tiču ovih zajednica. Ovo Odeljenje je takođe istaklo napore Kosovske policije vezane za ohrabrivanje učešća zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana na forumima o bezbednosnim pitanjima kao što su Lokalni odbori za javnu bezbednost<sup>135</sup>, gde se učesnici savetuju i podržavaju u isticanju zabrinutosti izraženih unutar svojih zajednica.<sup>136</sup>

## **Cilj 3: Ove tri zajednice: Romi, Aškalije i Egipćani su zastupljeni bez diskriminacije na svim nivoima u Kosovskoj policiji**

Broj pripadnika policije koji dolazi iz zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana je izuzetno nizak. Na osnovu podataka kojima raspolaže OEBS, kosovski Romi, kosovske Aškalije i kosovski Egipćani koji rade u policiji predstavljaju manje od jedan odsto ukupnog broja pripadnika Kosovske policije. Premda nema zaposlenih u policiji iz ove tri zajednice na najvišim nivoima, Odeljenje za javnu bezbednost je obavestilo OEBS da u Kosovskoj policiji trenutno postoji određeni broj vodnika, nekoliko poručnika i jedan kapetan koji dolaze iz ove tri zajednice<sup>137</sup>.

Uloženi su određeni naponi kako bi se ova nesrazmerna zastupljenost rešila. Tokom poslednjeg ciklusa regrutacije, u oktobru 2011. godine, Kosovska policija je organizovala sastanak sa regrutima iz zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana kako bi objasnili proces regrutovanja i da bi se povećale mogućnosti kandidata iz ove tri zajednice da se pridruže policiji. Međutim, uprkos ovim nastojanjima malo je uspeha ostvareno u regrutovanju kandidata kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana. Prema rečima Kosovske policije, glavni razlog zbog kojeg je broj policijskih službenika iz ove tri zajednice tako nizak je to što nema kandidata koji su završili srednju školu<sup>138</sup>, a što je jedan od osnovnih preduslova za zapošljavanje.

Odeljenje za javnu bezbednost je uočilo želju Kosovske policije da poveća trenutni nivo zastupljenosti kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana do željenog nivoa,

<sup>135</sup> Regulisano u članu 7(3) Zakona br. 03/L-035 o policiji, 4. jun 2008.

<sup>136</sup> Sastanak OEBS-a sa Odeljenjem za javnu bezbednost, Policijska uprava za rad policije u zajednici i prevenciju kriminala, Kosovska policija, 22. avgust 2012.

<sup>137</sup> Ibid.

<sup>138</sup> Zahteva završenih 11 ili 12 godina studija.



a koji prema zapažanjima Odeljenja iznosi između dva i tri odsto. Pošto nisu bili u mogućnosti da odustanu od preduslova koji zahteva polaganje prijemnog ispita policija je izjavila da trenutno ispituje dodatne mogućnosti za rešavanje ovog problema.<sup>139</sup>

#### **Cilj 4: Obezbediti pristup sistemu pravosuđa za zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana kroz sprovođenje zakona, nadgledanje rada institucija u praksi i njihovog nivoa svesti**

Postojanje dostupnih i detaljnih podataka i informacija o pitanjima koji se tiču pristupa pravosudnom sistemu zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana kao i njihov pristup ključnim propratnim uslugama kao što je pravna pomoć značajno nedostaje, stoga je teško obezbediti objektivnu i informisanu procenu stanja u celini, kao što je teško istaći koje su glavne oblasti gde je potrebno poboljšanje u praksi.

Premda je u razgovorima i dokumentima sa konferencije održane u maju 2011. godine o sprovođenju Akcionog plana istaknuta važnost pružanja pravne pomoći koja je ključni činilac u obezbeđivanju pristupa pravdi za ove tri zajednice bez diskriminacije, OEBS nije upoznat da je bilo ikakvih koordinisanih aktivnosti tokom prošle godine usmerenih na unapređenje pristupa pravnoj pomoći dostupnoj na lokalnom nivou.

Do određenog stepena zastupljenost među zaposlenima unutar pravosudnog sistema na Kosovu takođe predstavlja važan činilac što se tiče pristupa pravosudnom sistemu ove tri zajednice. U celini, skoro potpuno odsustvo nealbanaca među zaposlenima kosovskog pravosudnog sistema već duže vreme utiče na verodostojnost pravosudnog sistema u očima zajednica. Na višem nivou, trenutno je samo jedan sudija angažovan iz zajednice kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, dok je na nivou administracije samo jedno lice zaposleno u pravosudnom sistemu i to kao pomoćno osoblje suda, tačnije u Okružnom sudu u Pejë/Peći.

## **4. ZAKLJUČAK**

U OEBS-ovom izveštaju iz 2011. godine gde je dat pregled napretka u pogledu sprovođenja Akcionog plana uočeno je da iako je obavljen posao u nekim konkretnim sektorima kosovske institucije u celini nisu uspele da ispune svoje obaveze te je delovanje mnogih opština ostalo nezapaženo, odnosno marginalno. Iako su uočeni dokazi da je ostvaren skroman napredak u oblasti povratka, regulisanju neformalnih naselja, u oblasti kulture i obrazovanja, nije bilo značajnih pomaka u oblasti zaposlenja i ekonomskog osnaživanja, učešća i zastupljenosti, ili u oblasti bezbednosti, u policijskoj službi i pravosuđu. Uz poziv da se ulože veći napor pregled iz 2011. godine ističe nekoliko glavnih problema: nedostatak punog političkog angažmana, nedovoljno izdvajanje resursa, kao i neadekvatna komunikacija i koordinacija između centralnog i lokalnog nivoa.<sup>140</sup>

---

<sup>139</sup> Sastanak OEBS-a sa Odeljenjem sa javnu bezbednost, policijska uprava za rad policije u zajednici i prevenciju kriminala, Kosovska policija, 22. avgust 2012.

<sup>140</sup> Videti izveštaj OEBS-a *Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu* (maj 2011), strane 1. i 3. <http://www.osce.org/kosovo/77413> (pristupljeno 24. avgusta 2012).



Iako ne pruža sveobuhvatan pregled svih sektora, informacije prikupljene i predstavljene u izveštaju iz 2012. godine navode na slične zaključke i godinu dana kasnije: iako su preduzeti pozitivni koraci u nekoliko oblasti, ogroman broj radnji predviđenih u Akcionom planu nije sproveden. Činjenica da su prošle skoro tri godine otkako je Akcioni plan zvanično odobren u decembru 2009. godine i da su ostale samo tri godine za njegovo sprovođenje, izaziva zabrinutost. Ovakav ograničeni napredak ukazuje na stalne probleme koji se tiču političke volje, nedovoljnog angažovanja organa na višim nivoima, ministarstava i opština za punu integraciju zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u društvo.

Od posebnog značaja su pojedinačni problemi uočeni prilikom nadgledanja sprovođenja Akcionog plana. Većina izveštaja koji se odnose na opšte nadgledanje sprovođenja Akcionog plana, tačnije tromesečni, polugodišnji i godišnji izveštaji nisu pripremljeni. Pored toga, osim što propisuje posebno prikupljanje podataka i aktivnosti koje se odnose na nadgledanje mnogih sektora (npr. stvaranje baze podataka o povratku/repatrijaciji kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana, redovnoj proceni podataka o zaposlenima, itd.), Plan predviđa petnaest procena i studija o konkretnim pitanjima<sup>141</sup>, što bi potom omogućilo unapređenje ili razvoj praktične politike o ciljanim merama koje treba preduzeti, kao i nastavak nadgledanja ili unapređenja. Prema informacija kojima raspolaže OEBS nijedna takva studija ili procena nije sprovedena, niti razmenjena sa relevantnim institucijama. Ovaj nedostatak informacija ometa kako rešavanje problema uz upotrebu određenih pravnih sredstava, tako i na procenu ostvarenog napretka i rezultata.

Veća politička posvećenost na svim nivoima će bez sumnje pored ljudskih i finansijskih resursa biti potrebna da bi se ispunile obaveze koje predviđa Akcioni plan.

## 5. PREPORUKE VLADI KOSOVA

Preporuke navedene u daljem tekstu sačinjene na osnovu ranijih poziva i preporuka OEBS-a 2011. godine u vezi unapređenog sprovođenja Strategije i Akcionog plana o integraciji Roma, Aškalija i Egipćana, odražavaju ideje sadržane u četrdeset radnji koje su predložene na konferenciji visokih zvaničnika održanoj u maju 2011. godine između SE i Vlade Kosova. Ove preporuke imale su za nameru da posluže kao konstruktivni doprinosi u procesu donošenja odluka i postavljanju prioriteta vezanih za sprovođenje Akcionog plana u cilju postizanja konkretnih pomaka što se tiče zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana te njihove prave integracije u društvo.

- i. **Puna primena.** Vlada Kosova je dužna da obnovi svoju predanost u punoj primeni Strategije i Akcionog plana, uz obezbeđivanje svega što je predviđeno, raspoložive ljudske i finansijske resurse, uključujući pravovremena i stalna izdvajanja iz budžeta te delotvornu koordinaciju aktivnosti vezanih za izdvajanje resursa u svim ministarstvima i na opštinskom nivou. Obezbediti efikasno učešće zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana u donošenju i sprovođenju odluka.

*Iz OEBS-ovih preporuka 2011. godine i Četrdeset mera u tematskim oblastima od zajedničkog interesa, br 1, 2, 5*

<sup>141</sup> Konkretno studije ili procene koje predviđa Akcioni plan su sledeće: četiri unutar obrazovnog sektora (mere 1.1.1, 1.1.2, 1.9.1, 2.1.1); tri unutar zaposlenosti i ekonomskog osnaživanja (1.1.1, 1.2.11, 3.1.2); jedna unutar zdravstva i socijalne zaštite (1.1.6); jedna unutar stanovanja i neformalnih naselja (1.2.5); nijedna unutar povratka i reintegracije, ili registracije, jedna unutar kulture, medija i informisanja (2.1.1); jedna unutar učešća i zastupljenosti (1.3.2); četiri unutar bezbednosti, policijske službe i pravosuđa (1.1.1, 1.3.4, 3.1.5, 4.2.2).

- ii. **Koordinacija i komunikacija.** Institucije i mehanizmi koji imaju konkretna zaduženja u pogledu sprovođenja Akcionog plana, posebno se to odnosi na Tehničku radnu grupu za sprovođenje Akcionog plana kao i Upravni odbor moraju da ulože veće napore kako bi ispunili ove dužnosti, primenjujući pozitivan pristup koji obuhvata redovne sastanke i unapređenu koordinaciju. Uočavanje i rešavanje svih potreba koje se odnose na izgradnju kapaciteta i prikupljanje finansijskih sredstava uspostavljenih mehanizama za koordinaciju mora biti jedan od prioriteta. Komunikacija između svih institucija mora biti poboljšana a zainteresovane strane uključene u istu, gde će posebna pažnja biti posvećena razmeni informacija između centralnog i lokalnog nivoa, te među institucijama, značajnim građanskim društvima i zajednicama kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana.

*Iz OEBS-ovih preporuka 2011. godine i Četrdeset mera u tematskim oblastima od zajedničkog interesa., br 2, 3, 5*

- iii. **Informacije i izveštavanje.** Osigurati delotvorno praćenje sprovođenja Akcionog plana kao i objavljivanje izveštaja. Kao jedan od prioriteta postaviti primenu radnji navedenih u Akcionom planu koje se odnose na prikupljanje informacija i procenu, pomoću praktičnih, prilagođenih mera u rešavanju problema, te kroz delotvorno praćenje rezultata. Pored toga, obezbediti detaljno prikupljanje podataka o svim relevantnim sektorima koje će biti javno, a čime će zajednice biti uključene te zastupljena oba roda, a što će omogućiti analizu različitih potreba.

*Iz OEBS-ovih preporuka 2011. godine i Četrdeset mera u tematskim oblastima od zajedničkog interesa, br 7, 8, 9*

- iv. **Podizanje svesti.** Nastaviti i proširiti podizanje svesti što se tiče obaveza koje se odnose na Strategiju i Akcioni plan, kao i na ključna građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava, kod svih Vladinih aktera odgovornih za njihovo sprovođenje, te kod zajednica kosovskih Roma, kosovskih Aškalija i kosovskih Egipćana i javnosti u celini.

*Iz OEBS-ovih preporuka 2011. godine i Četrdeset mera u tematskim oblastima od zajedničkog interesa, br. 5*

## **Aneks I – Spisak relevantnih izveštaja OEBS-a**

Pristup registraciji građana na Kosovu, jul 2012

<http://www.osce.org/kosovo/92331>

Izveštaj o proceni prava zajednica, treće izdanje, jul 2012

<http://www.osce.org/kosovo/92244>

Humanitarni autobuski prevoz na Kosovu nakon prenosa na kosovske institucije

Nalazi nadgledanja, izveštaj br. 5, maj 2012

<http://www.osce.org/kosovo/90904>

Višejezičko zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi, februar 2012

<http://www.osce.org/kosovo/87704>

Ocena reagovanja opština na nastanak neformalnih naselja na Kosovu, decembar 2011

<http://www.osce.org/kosovo/86273>

Reagovanja opština na bezbednosne incidente koji pogađaju zajednice na Kosovu i uloga opštinskih saveta za bezbednost zajednice, decembar 2011

<http://www.osce.org/kosovo/86766>

Procena napretka u realizaciji okvira za praktičnu politiku reintegracije repatriраних lica u kosovskim opštinama, septembar 2011

<http://www.osce.org/kosovo/82416>

Sprovođenje Akcionog plana i Strategije o integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, maj 2011

<http://www.osce.org/kosovo/77413>

Profili zajednica na Kosovu, 2010

<http://www.osce.org/kosovo/75450>

Izveštaj o proceni prava zajednica, drugo izdanje, decembar 2010

<http://www.osce.org/kosovo/74597>

Reagovanje opština na raseljenost i povratak na Kosovo, novembar 2010

<http://www.osce.org/kosovo/73854>

Zaštita i unapređenje prava zajednica na Kosovu: mehanizmu učešća na lokalnom nivou, decembar 2009

<http://www.osce.org/kosovo/40722>

Kontaminacija olovom u Mitrovicë/Mitrovici utiče na zajednicu Roma, februar 2009

<http://www.osce.org/kosovo/36234>